

es-selâmü aleyküm ve rahmetullâh

?????????

İçindekiler

Mekke ve Medine'nin Fazileti
Abdullah Demircioğlu / 3

Fukaralıktan Kurtulmak
Prof. Dr. Mustafa Kara / 5

Abdulkadir Geylanî'nin Tasavvufî Görüşleri
Prof. Dr. Dilaver Gürer / 15

Sümâme b. Usal'ın Müslüman Oluşu
Prof. Dr. Hüseyin Algül / 17

Divan-ı Kebir'den / 7

Allah'a İtimat Etmek

Abdülkadir GEYLÂNİ (k.s) / 9

En Büyük Keramet İstikamet Üzere Olmaktır

M. Cihat DEMİRCİOĞLU / 11

Kaside-i Bür'e

Tufan ATMACA / 12

Sufilerden Esintiler...

Şaban KESİCİ / 14

Mekke-i Mükerreme, Medine-i Münevvere ve Kudüs

Müfid YÜKSEL / 19

Ölüm Ötesi

Zülcenâheyn / 25

Kıssadan Hisseler

Derleyen: Oktay YETİŞKİN /26

Kutađu Bilig ve Bilgelik Kavramı

Edebâli KARABIYIK / 28

Bir Kez Gönül Yıktın İse

Durak PUSMAZ / 30

Hediyelik Altınlar

Dursun GÜRLEK / 33

Şahsiyeti / Karakteri / Görünümü

Prof. Dr. Ali AKYÜZ / 34

Yahudiler, Peygamber Efendimizi Ne Zaman ve

Nasıl Sihirle Öldürmeye Kalkıştılar? / 36

İlahi Deryadan İnciler

Dr. Zafer TORTUM / 38

Ebü Eyyüb el-Ensâri / 40

Gerçek Süfi

Dr. Hakkı AKKUŞ / 42

Ankâzâde Köstendili Halil Efendi'nin

Tüti İhsan Efendi'ye Mektubu (9. Mektub) / 44

Takva Babı

Kuşeyri Risalesi / 46

Yayın Türü: Yaygın Süreli • zuhurdergisi@hotmail.com / www.zuhurdergisi.com • **Sahibi:** Yunus Emre Sevenler ve Tanitanlar Derneđi • **Yazı İşleri Müdürü:** Dr. Yunus AKYÜREK • **Grafik Tasarım:** Furkan Selçuk ERTARGİN • **Temsilcilikler:** İstanbul 5334747026 Eskişehir 5353134347 / Bursa 0537 787 58 48 / Kayseri: 5444600030 / Belçika :0032488808541 • **Baskı:** Erkam Matbaası

Mekke ve Medine'nin Fazileti

Abdullah DEMİRCİOĞLU / İFEG Rektörü

Arza bir toprak parçası olarak bakar ve onu öyle görürseniz, toprakların, kıtaların, şehirlerin kara parçası olan her yerin birbirinden farkı olmadığını düşünürsünüz.

Ama öyle değildir.

Rasûlullâh (s.a.s) bu hususta toprağı şöyle dört kısma ayırmış olduğunu bilmede fayda vardır. (Bu hadis, ilmi anlama manasında olan hadistir.)

"Şerefu'l-mekân bi'l-mekîn" denilmiştir. Bunun anlamı şudur:

Mekânın şerefi, orada oturan ile orantılıdır. Biraz açacak olursak, eğer bir makamda oturan, orayı her bakımdan dolduruyor, onun hakkını veriyor ise, bu o kişinin fazilet, şeref ve üstünlüğünden dolayıdır. Yoksa boş bir mekân ve makam kuru kuru bir anlam ifade etmemektedir.

Buradan bir ilgi kurarak diyoruz ki, Mekke ile Medine'nin faziletli oluşu evvela oraya bu özelliği

Cenâb-ı Allah'ın vermesindedir. Sonra da orada gönderdiği Peygamber'in hatıralarının olması ve kabirlerinin o mekânlarda olmasındandır.

Şüphesiz ki, âlemlere rahmet olarak gönderilen Rasûlullâh (s.a.s), Allah'ın (c.c) hoşnut ve razı olduğu kullarındandır. Hatta onu sevmenin ve ona itaat edip uymanın iman ile bağlantısı vardır. Aksine olan hareket ve davranışlar, imansızlığın alâmetlerindedir.

1. Enes b. Mâlik'ten (r.a); Nebî (s.a.s) buyurdu ki:

"Hiç biriniz, kendiniz için arzu ettiğinizi kardeşiniz için de arzu etmedikçe iman etmiş olmaz."

2. Ebû Hüreyre'den; Rasûlullâh (s.a.s) buyurdu ki:

"Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, hiçbiriniz ben ona ebeveyninden ve evladından daha sevgili olmadıkça iman etmiş olmaz."

İmanın kemal derecesine ulaşması ancak ona kayıtsız-şartsız teslim olmaktan geçer. Bundan dolayı

Amr b. As'ın sevgisini ifade ederken, ona olan sevgi ve taziminden dolayı,

“Gözlerimi doyura doyura kendisine bakamadım” deyişi ile Hz. Ömer'in,

“Ve min nefsi / Nefsinden de daha daha fazla seviyorum” deyişi ve böyle olunca da Rasûlullâh'ın,

“el-Ân yâ Ömer! / İşte şimdi oldu ya Ömer” deyişleri, sahabenin ona sevgi ve muhabbetlerini göstermektedir.

Ümmeti olduğunu söyleyen bizlerinde aynı davranışları sergilememiz lazımdır.

3. Enes'in (r.a) diğer bir rivayeti daha vardır ki; Rasûlullâh (s.a.s):

“Kimde üç şey bulunursa, imanın tadını tatmış olur. Allah ve Rasûlünü her şeyden çok sevmek...”

4. Rasûlullah (s.a.s):

“İmanın alameti Ensâr'a muhabbet etmek, nifakin alameti de onlara buğz etmektir” demiştir.

5. Fert olarak da Hz. Ali'ye:

“Ya Ali! Sana mü'minden başkası muhabbet etmez, münafıktan başkası da buğz etmez” demiştir.

6. Sahabîlerin çoğu hakkında da ayrı ayrı tavsiyeleri vardır.

“Herkim onları severse bana muhabbetinden dolayı sever. Herkim de onlara buğz ederse bana buğzundan dolayı buğz eder.”

Tarih boyunca, Medine imanın kalesi olmuştur. Muhacir ile Ensâr orada bir araya gelmiş ve İslâm oradan dünyaya yayılmıştır. Cihadın bayrakları o zaman İslâm beldesinin başşehri konumunda olan bu mübarek mekânda dikilmiş, dört bir yana Müslüman askerler, İslâm dininin yükselmesi için düğüne gider gibi sevinç içinde gitmişler, ya şehid veya gazi olmuşlardır.

Medine öyle kudsi bir mekândır ki, ilahi emir gereği Rasûlullah oraya göç etti.

Yaklaşık 13 sene orada yaşadı ve orada vefat etti. Kabri oradadır, oradan dirilecek...

İlkönce onun için ba's olunmak üzere Medine toprağı yarılacak...

Mekke ve Medine toprağına bu şeref ve mübarekliği veren Allah'tır. Birinci olarak en hayırlı toprak Mekke-i Mükerrerme, ondan sonra Medine-i Münevverre sonra da Kuds-u Şerif gelmektedir. Burada yapılan ibadetler sevap itibarıyla daha yüksektir. Mekke'nin mübarek oluşu hem âyet ve hem de hadisle sabittir.

“Şüphesiz âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk mabed, Mekke'deki Kâbe'dir. Orada apaçık nişaneler ve ayrıca İbrahim'im makamı vardır. Oraya giren emniyette olur. Yol bakımından gidebilenlerin o evi haccetmesi Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki, Allah bütün âlemlerden müstağnidir.” (el-Bakara, 2/96-97)

Rasûlullah (s.a.s), kâfirler kendisini Mekke'den çikarmaya mecbur ettikleri zaman Hz. Ebûbekir ile gizlice Medine'ye doğru gidecekti. İşte o zaman Mekke'ye dönerek şöyle demişti:

“Yeminle söylüyorum ki, gerçekte sen ey Mekke, yeryüzünün en hayırlı toprağısın. Ve yine sen Allah'a da en sevimli yersin. Senden çıkarılmak istenmeseydim, asla çıkmazdım.”

Hadisi, Tirmizî ve İbnu Mâce rivayet etmişlerdir, hadis sahihtir.

Bu mübarekliğinden dolayı oradan ayrılmak istemiyordu. Fakat kader öyle değildi. Oradan ayrılacağına da, ilk vahiy geldiğinde Varaka b. Nevfel'e gittiklerinde, onun şu sözüne hayret ve üzüntü içinde kalarak sormuştu:

“Eve muhriciyye annî / Beni oradan çıkaracaklar mı?”

İlk vahyin tesirinde kalan Rasûlullah, Hz. Hatice'nin teşvikiyle kendisinin akrabası olan, ilahi dinler hakkında da bilgisi bulunan Varaka'ya gitmişler, ondan bilgi almışlardı. Kendisine Hira Dağı'nda gelenin, daha önceleri diğer peygamberlere gelen melek olduğundan bahisle, **“Keşke genç olsaydım da, Mekke'den çıkardıklarında sana yardım etseydim”** demişti. İşte buna karşılık, Rasûlullah **“Beni oradan çıkaracaklar mı?”** buyurdu.

Devamı gelecek sayıda...

Fukaralıktan Kurtulmak

Prof. Dr. Mustafa Kara

Fakir, fukara kelimeleri bize hep yoksul, muhtaç, perişan, dilenci kelimelerini çağrıştırmıştır. Gerçekten kelimenin bu anlamı da vardır. Fakat gönül mimarları bu kelime ile başka meseleleri gündeme getirmiş ve tartışmıştır.

Kelimenin sözlük anlamında var olan "**muhtaç olma**"dan hareket eden ahlak adamları konuyu efektif çerçeveden uzaklaştırarak etik alana çekmişlerdir.

Fakir demek Allah'a her an muhtaç olduğunu bilen, bu ihtiyacın farkında olan kimse demektir. Bu hal ile maddi olarak zengin olmak arasında bir tezat yoktur. Çünkü sûfiler mala-mülke mâlik olmaya değil, bu malların bize mâlik ve hâkim olmasına karşı çıkmışlardır. Onlara göre insan ne kadar zengin ise fakirliği de o derece olmalıdır. Çünkü fakirliğin, dervişliğin dört temel özelliği vardır.

1. Hakikate yönlendiren ilim
2. Kötülükten alıkoyan takva
3. Allah'a sevk eden yakîn

4. Allah'la dostluğu sağlayan zikir

Meşhur ifadeye yer alan dört önemli unsurun da bir tanesi konumuzla ilgilidir.

Der tarik-i aczmendi lâzım-âmed çihar çiz

Acz-i mutlak, fakr-i mutlak, şevk-ı mutlak, şükr-i mutlak ey aziz!..

Tasavvuf literatüründe **fakr** konusu o kadar geniş bir şekilde tartışılmıştır ki bazı sufiler **fakrı** makamların sonuncusu olarak değerlendirmiş "tasavvuf **fakr** makamına ulaştıran bir vesile ve sonradan kazanılmış bir huydur" demişlerdir.

Zühd, verâ, şükür, îsâr terimleri gibi **fakr** terimi de madde ile mana, ruhla beden, Allah ile eşya arasındaki tercihimizle ilgilidir. Hangisinin esas alınacağı konusuyla alakalıdır. Çağımızın bütün eğitim, propaganda ve iletişim araçları, kazanmak daha çok kazanmak, tüketmek daha çok tüketmek kanserini yaygınlaştırdığı için **fakr** gibi birçok konunun, değil gündemde yer alması telaffuzu bile tebessümlere sebep olmaktadır. Çünkü insanlar

insanca kazanıp, insanlarla dostça paylaşarak yaşama noktasından uzaklaşmış, gösteriş ve egoizmin pençesinden, açgözlülük ve pragmatizmin girdabında imrar-ı hayat etmektedirler. Toplum için –sözde- harcadığı para, rantıyla ilgilidir. Verdiği zekât şöhretiyle alakalıdır. Kurduğu vakıf holdingin prestijini yükseltmeyi hedeflemektedir. Bu insanları cömert olarak tavsif etmek mümkün müdür? Aslında gerçek fukaralık budur. Bu sefil hayattan kurtulmak gerekir. Bu gönül fukaralığını alt etmek gerekir. Bu cimrilik ve pintiliği yok etmek gerekir.

Güzel dost!

Dervişlerin döne döne söyledikleri şudur: Sonsuz güzellikler, sahilsiz zenginlikler gönül dünyamızdadır. Diğer zenginlikler geçicidir, yok olucudur, uçucudur. Sürekli olanı aramak bulmak gerekir. İnsanı tatmin eden budur, susuzluğunu giderecek pınar budur. Diğer "su" gibi görünen parıltılar seraptır, aldattıcıdır, susuzluğu giderici değil, arttırıcıdır. Hırsı yok edici değil, çoğaltıcıdır.

Bu gerçeği kendimize anlatmak ne kadar da güçleşti.

Âdem'in gönlü içinde *bahr-i umman gizlidir*

Daima susuz gezip ummanı bulmazsa ne güç

Şol fakir olup gezenlerde hazine dopdolu

Sa'y edip ol kenz-i bî-payânı bulmazsa ne güç

Fakr u fahri devletine erişen sultan olur

Fakr-ı tâmma erişip Sultanı bulmazsa ne güç

Mısırî

Bir sadâ bulmak lazım, insanı sadede döndürsün, bir ışık bulmak lazım, insana yolunu göstereceğin. Bir rehber bulmak lazım, insanın elinden tutsun. İnsan nereye gittiğini bilmiyor, sarhoş gibi ne dediğini bilmiyor. Üretim diyor, yaşadığı mekânı öldürü-

yor. Sanayi diyor, teneffüs ettiği havayı zehirliyor. Teknik gelişme diyor, silah üretmekten zevk alıyor. Silah demek insanı öldürmek demektir. Bunu bilmiyor, bilemiyor, idrak etmiyor, edemiyor...

Bu insanlığa **fakr** konusunu kim, nerede, nasıl anlatacak? Bu gidişin insanî olmadığını kim, nerede, nasıl söyleyecek? "Kanser" üreten organların sesi o kadar güçlü çıkıyor ki anlatanın sesi duyulmuyor, söyleyenin sadâsı işitilmiyor.

"Zühdün tabii neticesi fakr-ıdır. Fakr ise sabrı gerektirir" diyen Ebû Nasr Serrâc bize meslektaşlarından ışık cümlelerinde aktarıyor:

Nasr b. Hamamî: **Fakr**, kendinde varlık görmeyip her şeyi Allah'a irca etmektir. Bu tevhid menzillerinin ilkidir.

Sehl b. Abdullah: Fakir; istemeyen, verilirse reddetmeyen, biriktirip bekletmeyendir.

İbrahim Havvâs: **Fakr**; şikâyet etmemek, başa gelen sıkıntıların izlerini gizlemektir.

Ruveym: **Fakr**; var olanın yok sayılması, işlerin kendiniz için değil başkaları için yapılmasıdır.

Öyle görülüyor ki zihniyetimizi bu çerçeveye oturtmadığımız müddetçe hayatımız zehir olacak, maişetimiz dar boğazlardan çıkamayacak, 24 saatimiz para, faiz, enflasyon, döviz, kur, ihracat-ithalat takıntılarına heba olup gidecektir.

İşte Necip Fazıl'ın cümlesi:

"Zengin bir gün rahat edeceğim diye bir ömür boyu rahatsız olan kimsedir."

İşte Ziya Paşa'nın beyti:

Olaydı olduğu hale rızası insanın

Bu rütbe olmaz idi çok belası insanın

Vah esefâ ve hayfâ!..

Bize Doğru Gel, Bize! (Gölpınarlı, I, 253; Furûzânfer, 844)

Bir an olsun düşüncelerden vazgeçsen ne olur? Balık gibi bizim denimize dalsan, orada dalgalar yutsan ne çıkar?

Düşüncelerinden uyur, onlardan vazgeçersen Ashâb-ı Kehf'ten sayılırsın, düşüncelerden mukaddes, münezze bir nur kesilirsin; ne olur bu hale gelsen!

Sen bir saman çöpüsün, bizse devlet kehribarıyız; şu samanlıktan sıyrılıp kehribara dönsen ne olur ki...

"Artık bu sefer toprak olacağım" diye yüz kere ahdettin. Bir kerecik de ahdinde dursan ne çıkar.

Sen gizli bir incisin amma şu samanlıkta toprak rengini almışsın. A güzel yüzlü, ne olur yüzündeki tozu top-rağı bir yıkasan da arınsan!

Padişah oğlusun sen, Cebrâil'in bile secde ettiği varlıksın sen. Ne çıkar a yoksul babanın yurdunu bir arasan!

Tümden ayrılmış bir parçasın, bedenden ayrılmış bir elsin ancak; bari bundan sonra bizden ayrılmasan ne olur!

O vakit başsız kalırsın, malın mülkün gider, hırstan, kibirden ayrılırsın; fakat işte o zaman ululuk âleminde baş gösterir, görünürsün; bunu yapsan ne olur!

Hakk'ın zikrinden bir şerbet iç de düşünceden kurtul. Ey ilâhi rızaya mazhar olan, savaşa sarılmasan ne olur. Yeter artık, sen bir dağa benzersin; dağda altın madeni ara, bağırmaı bırak. Bağırıp dağı seslendirmesen ne çıkar!

Geldiğin Yer Hiç mi Aklında Yok? (Gölpınarlı, IV, 154-155; Furûzânfer, 304)

Hiç biliyor musun? Rebap (telli bir çalgı) ne diyor, gözyaşlarıyla yanıp kavrulmuş ciğerlerle neler söylüyor?

Diyor ki etinden uzak düşmüş bir deriyim ben, nasıl ağlamayayım, nasıl dertlenmeyeyim ayrılıktan?

Tahta da diyor ki, yemyeşil bir daldım ben; balta kesti, bıçkı dildi beni.

A padişahlar, ayrılık garipleriyiz biz; sonunda dönülüp huzuruna varılacak Hakk'a feryat etmedeyiz, duyun feryadımızı.

Önce Hakk'tan ayrıldık da şu dünyaya geldik; fakat halden hale, şekilden şekle döne döne ona gidiyoruz biz.

Sesimiz, kervandaki çana benziyor yahut da buluttan düşen yıldırım sanki.

A konuk, hiçbir durağa gönül verme; çünkü ondan çekilip ayrılırken yarananırson sonra.

Rebabın şu dosdoğru sesi, ister Türk olsun, ister Rum ülkesinden, ister Arap; âşıkça onun dilincidir, onun dilidir.

Müjdeler olsun ey kavim! İşte bu, kapının açılışdır; tezce dolanmaktan, batmaktan kurtuldunuz artık.

Kitabın aslı, yanında olan sevgilinin râzılık vakti geldi çattı, ferahlayın.

Dedi ki kaybettiklerinize üzölmeyin; perdeleri yırtıp yakan dolunay göröndü.

Otlak, sulak bir yer burası, çöktürün develerinizi; öyle nimetler var burada ki sayıya sığmaz.

Sevgide çekilen cefada binlerce vefa var; sevgiyle susmada güzel güzel konuşma lezzeti var.

A ulular biz sustuk, susmadaki sırrı anlayın artık; doğrusunu daha da iyi bilir Allah.

Benden Ayrılma Demedim mi? (Gölpınarlı, III, 250; Furûzânfer, 1725)

Demedim mi sana, gitme oraya; seni tanıyan, bilen benim ancak; şu yokluk serabında yaşayış kaynağı benim ancak.

Kızsan da, bin yıllık yola gitsen de sonunda gene bana gelirsın; varacağıın yer benim ancak.

Demedim mi sana, dünya hallerine, dünya şekillerine râzı olma; senin râzı olacağıın otağın, şekillerini düzen benim ancak.

Demedim mi sana deniz benim, sen bir balıksın; karaya, kuruluğa gitme; arı duru denizin benim ancak.

Demedim mi sana, kuşlar gibi tuzağa gitme; gel, kanatlarına uçuş gücünü veren benim ancak.

Demedim mi sana yol kesenler var, seni soğuturlar, buz gibi ederler; havandaki ateş de benim, ıssılık (hararet) da benim ancak.

Demedim mi sana, kötü huylar verirler sana; beni kaybedersin; hâlbuki senin arı duru kaynağın benim ancak.

Demedim mi sana; "kulun işi gücü hangi sebeple düzene girer acaba?" deme; sebepsiz, cihetsiz yaratıcı benim ancak.

Gönlünde bir ışık varsa bil bakalım, nerede evinin yolu; ilâhi huyluysan eğer, bil ki ev sahibin benim ancak.

Allah'a itimmat etmek

Abdülkâdir Geylânî (k.s)

Seni, Allah'ın fazlından ve her işe O'nun nimetini görerek başlamakta ne alıkoydu? Seni bu hale koyan, ancak Hâlık'ı bırakıp mahlûka güvenmen olmuştur. Yaradan'ı unuttun; yaptığın kâra güvendir, Mevlâ seni nimetlerini görmekten mahrum etti.

Halk seni, Peygamberin çalıştığı gibi çalışıp helal yemekten alıkoyuyor. Sen bu halle kaldıkça, onlardan iyilik bekledikçe, kapılarına gidip ihsan ümit edip dilendikçe, müşrik sayılırsın. Allahu Teâlâ, seni bu halinden dolayı helal yemekten mahrum eder. Helal kazançtan, Hakk'a güvenerek çalışmaktan, seni geri koyar, azarlar.

Sonra... Hele bir zaman halkı bırak. Yaptığın büyük günahattan dön. Helal kazan, helal ye. Yaptığın işlere güvenme, Allah'ın fazlını gör. Allah'ın sana verdiği ihsanı unutma. O'nun ihsanını unutursan yine şirk yolunu tutmuş olursun. İlki kadar büyük olmaz, ama yine de şirkidir. Bir gün büyür. Hafî iken, açık ve büyük şirk olur.

Bu haline de tövbe et, şirkin bu derecesini de kaldır. Kârına, kesbine (kazancına) güven, ama asıl kuvvet vereni gör. Bu işleri sana kolaylıkla yaptırana ve sebepleri yaratana bağlan. O, seni her hayra muvaffak eder. Çünkü her hayra O götürür, rızık O'nun elindedir.

Sen devam et, yani O'na güven, rızıkını O'ndan bil; nasibini çeşitli yollardan sana gönderir. Bazen seni halka gönderir istetir ama bu senin için bir iptila, ya da riyazet nevinden bir şey olur. Bu halde çok dikkatli olmak lazım gelir. Bazen de rızıkını, sana bir mükâfat olarak, vasıtaları göstermeden, onları hakiki sebep göstermeden gönderir. Sen de rahatça O'na dönersin. O'nun kudreti önünde tazimle eğilirsin. Bu kere perde kalkar O'nun fazlını görürsün. Mevlâ sana bir doktordan daha çok, mizacına uyanı fazlı ve ihsanı icabı verir. Bunları yapmakla seni kötü huylardan muhafaza eder. Başkasına meyil etmekten esirger. Nihayet sana verdiği güzel, büyük nimetlerle gönlünü alır.

Kalbinden cümle kötü istek, şehvet, matlûb, mahbûb... her ne varsa çıktığı zaman ve sende, O'nun arzusundan başka bir şey kalmadığı vakit, vereceği nimeti çok rahat verir.

Senin için gönderdiği bir rızık, mutlaka sen alacaksın, başkası el süremez... Çünkü rızıkın, senden başkasına nasip değildir. Şehvetini teskin için sana bir ihsan yapar, ihtiyacını onunla giderirsin. Ve sen bunları sana göndereni bilir, anlarsın. Bunları sana nasip edenin Hakk olduğunu anlar, şükür yolunu tutarsın... Dolayısıyla irfanın artar, ilmin çoğalır. Allah seni halkın külfetinden uzaklaştırır. Ruhunu

Bu kere perde kalkar O'nun fazlını görürsün. Mevlâ sana bir doktordan daha çok, miyacına uyanı fazlı ve ihsanı icabı verir. Bunları yapmakla seni kötü huylardan muhafaza eder. Başkasına meyil etmekten esirger. Nihayet sana verdiği güzel, büyük nimetlerle gönlünü alır.

mâsivadan temiz tutmağa seni muvafak eder.

Sonra kalbin nurlanır, hakiki ilimleri anlamaya kabiliyetin artar. Gönül gözün açılır, kalbin nurlanır. Hakk'a yakınlığın ilerler, tam o âlemin malı olursun.

O manevi, büyük ilmin sırlarını muhafaza edebilecek hale gelirsen, sana rızık ne zaman ve ne vakit geleceksin bilirsin. Bu hal sana Allah'ın fazlı, keremi olarak verilir. Şanını tazim etmek için bu hale getirilirsin. Netice olarak, bunların hepsi sana Allah'ın bir ihsanıdır. Allahu Teâlâ, bak bu manada neler buyuruyor:

"Biz onların içinden işlerimizin hakikatine eren imamlar yaptık, sabrettikleri takdirde buna ererler. Onlar bizim ayetlerimize inanırlar." (Secde, 32/24)

"Yolumuzda gerçekten çalışanlara, yollarımızı açarız." (Ankebût, 29/69)

"Allah'a karşı ittikâ sahibi olunuz ki, size öğrete..." (Bakara, 2/282)

Bu hallere erdikten sonra tekvin sıfatı tecellisi gelir. Açık bir emirle o işi yapmağa başlarsın. Bu emirde hiçbir şüphe yoktur. Güneş gibi açık meydandadır. Bu emir sana verilir ki; her tatlıdan daha hoş ve her güzelden daha tatlı... Bu vazifeyi yapmak için, sana gelen ilhamda karşılık bulunmaz. Bu ilham nefsin kirlilerini eritir. Allahu Teâlâ, peygamberlerine gönderdiği bazı kitaplarda şöyle buyurmuştur:

"Ey Âdemoğlu, ben öyle bir Allah'ım ki, benden başka ilah yoktur; ancak ben varım. Ben her neye ol desem, olur. Bana itaat et ki, seni de benim gibi kılayım; bir iş için 'ol' diyessin, o da ola..."

Bu haller hayret edilecek haller değildir. Bunu peygamberler çok yapmıştır. Velilerin de bir kısmında bunlara benzeyen haller zuhura gelmiştir. Bazen havas tabakasına da bu vergi, Hakk (cc) tarafından bir ihsan olarak verilmiştir.

M. Cihat Demircioğlu

Her vakit farz ve sünnet namazlarında okumuş olduğumuz Fatiha sûresinin içerisindeki dualardan bir tanesidir.

Cenab-ı Allah'a tam bir şekilde teslim olup onun emirlerine kayıtsız şartsız boyun eğdikten sonra bu yol üzere kalmak için yaptığımız bir yakarıştır her rekâta.

Bazılarımız belki de bunun farkında bile değildir. Ne mutlu ki o duayı samimiyetle, içtenlikle ve ihlasla yapabilenlere...

"Bizi doğru yola ilet!" Âmin (Fatiha Sûresi, 6)

Peygamber Efendimiz (a.s) şöyle buyurmaktadır:

"Size iki şey bırakıyorum. (Bunlara tutunursanız) asla dalalete düşmezsiniz: Allah'ın Kitabı ve Sünnetim... Bu ikisi (kıyamette) havza kadar ayrılmadan beraberce gelecektir." (Hakim, 1/93)

Tasavvufun gayesi nefsi tezkiye ve terbiye etmektir. Nefsin çeşitli mertebelerini geçerek Allah'a tam bir gönül hoşnutluğu içerisinde varmayı amaçlamaktadır. Gerçek Mürşid-i kâmil (manevi eğitici) olan bir kimsenin taht-ı terbiyesinden geçen mürid ancak bu şekilde manevi yol alabilir.

Bu manevi yolculuk esnasında müridi çeşitli zorluklar beklemektedir. Nefis ve şeytanın yanıltmaları, aldatmaları daha çok artmaya başlar ve müridi yoldan çıkartmak için bin bir entrikalar döner.

Tasavvuf kaynağını Kur'ân ve Sünnet'ten aldığı için bu iki temel esasa muhalif olan her türlü düşünce, tutum, davranış yukarıda bahsetmiş olduğumuz şeytanın birer aldatmacasından ibarettir.

Fahri Kâinat Efendimiz bir Hadis-i Şerifi'nde şöyle buyurmaktadır.

"Eddebenî Rabbî fe ahsene te'dibî / Beni Rabbim terbiye etti ve güzel terbiye etti." (Suyutî, el-Camiu's-Sağîr, 1/14)

Buradan anlaşıldığı üzere Hz Peygamber Efendimizi Cenab-ı Hakk terbiye ederek (eğiterek) insanlığa örnek bir şahsiyet olarak sunmuştur. Nitekim ayeti kerime:

"Andolsun ki, Rasûlullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir." (Ahzâb Sûresi, 21)

Başka bir ayette:

"Bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi eğriltme. Bize tarafından rahmet bağışla. Lütfu en bol olan sensin." (Âli İmrân Sûresi, 8)

Mürşid-i kâmil olan kimseler Allah ve Rasûlünün çizmiş olduğu yoldan sapmadan giden ve gönlünde Allah ve Rasûlünün sevgisini daima besleyen ve topluma bu ayrılmaz iki sevgiyi aşıl原因an cemiyetimizin manevi yapıtaşlarıdır.

Peygamberler İslam'ı tebliğ ettikleri sırasında akli aciz bırakan durumlar olarak bilinen **"mucize"** veya mucizeler gerçekleştirmişlerdir. Bu özellik onların Peygamber olduğunun birer teyididir.

Tasavvuf yolunda olan Allah dostları zaman zaman lutf-i ilahi gereği bir takım manevi hediyelere mazhar olmaktadır.

Bunlardan başlıcası **"mucize"**nin bir derece aşağısı olan **"keramet"**tir ki o, Hakk katından bahşedilen olağanüstü hallere verilen isimdir.

Ehl-i Sünnet ulemasına göre keramet hakıdır. Keramet tasavvufun bir gayesi değil sadece gelişen, cereyan eden olaylar içerisinde Cenab-ı Allah'ın sevgili kuluna vermiş olduğu bir hediye ve ikramdır. Zaten bu yüzden gerçek Allah dostları yolun sonunda Marifetullah olduğunu bildikleri için keramet göstermeyi hiçbir zaman amaç olarak görmemektedirler.

Buradan yola çıkarak müridin sürekli şeyhinden keramet beklentisi içerisinde olması doğru bir yaklaşım değildir. Aslanan müridin maneviyatta yol alması ve istikamet üzere olmasıdır. İşte böylece mürit belki de farkına varmadan mürşidinin en büyük kerametine yani istikamet üzere olması duasına nail olmuş olur.

Benî Âdem'in

efendisine

Şiirlerin Efendisi Olan Na'tlar - 7

Kaside-i Bür'e

Tufan ATMACA

"Allahümme Salli ve Sellim ve Barik ala Seyyidina Muhammedina ve ala ali Seyyidina Muhammedin bi adedi ilmik" diyerek değerli gönüllerimiz sizleri selamlıyorum.

Dilerseniz, yazımıza Avrupa İslam Fakültesi - GENT'te katıldığım, Abdullah Demircioğlu Hocaefendi'nin Hadis Sertifika programı dersinden alıntıyla başlayalım.

Bildiğiniz üzere Peygamberimizin Fem-i Saadetlerinden dökülen, ama manası Hz. Allah'a ait olan sözlerle **"Hadis-i Kudsi"** denir.

Fıkh-ı Sünné'de geçen hadis-i kudsiyi yorumsuz olarak veriyoruz:

'Ene 'inde zanni abdî bi ve ene me'ahû hîne yezkurunî fe'in zekeranî fi nefsihî zekertehû fi nefsi ve in zekeranî fi mele'in zekertuhû fi mele'in hayrin minhu.'

Manası:

'Ben kulumun zannettiği şey üzereyim. Kulum beni

zikrettiği zaman onunla beraberim. Eğer beni yalnız başına zikrederse, ben de o kişiyi başkasına duyurmadan bilirim, duasını kabul ederim. Eğer beni bir topluluk içerisinde zikrederse ben de onu daha hayırlı bir topluluk içerisinde anarım.' (Fıkh-ı Sünné, I, Zikir Babı, Hadis/2)

Nasıl ki Peygamberimizi hatırlamak; sevabı, muhabbeti, şefaati beraberinde getiriyorsa, Hz. Allah'ı anmak da Rabbu'l-Âlemîn'e yakınlığına, O'na yakınlıkla ne gibi faydalara götüreceğini sizlerin manzuru âlilerinize/görüşlerinize bırakıyorum.

Abdullah Demircioğlu Hocaefendi ile **Kaside-i Bür'e** üzerine olan söyleyişimize devam edelim.

6. Fasıl: Kur'ân'ın şeref ve üstünlüğü ve medh etmek hakkındadır. Bu bölüm 34 beyitten oluşur.

Kur'ân-ı Kerim'in üstünlüğünü zaten Hz. Allah beyan etmiştir. Bu konuyu İmam Busir-î şu şekilde işliyor.

95. Beyit:

Mâ hûribet kattu illâ âde min harabi

A'del eâdî ileyhâ mülkiyes selemî

Manası:

Kur'ân-ı Kerim ayetlerine karşı katiiyen muaheze ve muaraza olunmamıştır ki,

Neticede düşmanların en şiddetlileri dahi teslimiyet ve inkiyad göstererek acziyyetlerinden dolayı davalarından dönmüş olmasınlar.

Açıklamayı karşıtlara en güzel, Âyet-i Kerim'e ile Hz. Allah buyuruyor:

"Eğer kulumuz Muhammed'in üzerine parça parça indirdiğimiz Kur'ân'ın Allah katından geldiğine şüphe ediyorsanız haydi onun benzerinden siz de bir sûre getirin. Allah'tan başka şahitlerinizi, taptığınız putları ve bilginlerinizi de çağırın. Eğer iddianızda doğru iseniz. Fakat bunu yapamazsınız. Hiçbir zaman yapamıyacaksınız. Artık

sakının o ateşten ki, onun odunu insanla taşır. O ateş kâfirler için hazırlanmıştır." (Bakara, 2/22-23)

Bu faslı, "Tâcü'l-Beyt" olan son beytiyle konumuzu bağlıyoruz.

104. Beyit:

Kad tünkîru'l-'aynü dav'eş şemsi min ramedin

Ve yünkîru'l-femü ta'me'l-mâi min sekami

Manası:

Gözdeki engel sebebiyle göremiyor, bazen güneşin ışığını inkâr ettiği gibi

Ağızda suyun tatlılığı inkâr eder, tatlı suyu acı zanneder.

Rabbü'l-Âlemîn, bizleri hakkı gören ve feyzini tadanlardan eylesin.

Bâkî ve Kevserî selamlar...

Abdullah b. Hubeyk (ks.)

Şaban KESİCİ

Sufi zâhidlerden Ebû Muhammed Abdullah b. Hubeykî, Yusuf b. Esbat'ın sohbetinde bulunmuştur. Aslen Kûfeli idi ama Antakya'da ikâmet ederdi.

Feth b. Şahraf anlatıyor:

"Abdullah b. Hubeyk'e ilk rastladığımda bana dedi ki:

'Ey Horasanlı! Ekseriya insanın başını derde sokan şu dört şeydir:

Gözün, dilin, kalbin, arzun. Gözüne sahip çık, onunla helal olmayan şeye bakma. Diline sahip ol, Allah Teâlâ'nın kalbinde olduğunu bildiği şeyin aksini söyleme. Kalbine dikkat et, gönlünde hiç bir Müslüman için kin ve hased hissi bulunmasın. Arzuna malik ol, şer olan bir şeyi arzu etmiş olmayasın. Şu dört husus sende mevcut olmazsa toprak başına, muhakkak ki bedbaht bir insansın."

İbn Hubeyk:

"Sadece yarın (âhirette) sana zararı dokunacak olan şeye üzül, sadece yarın seni memnun edecek şeye sevin" demiştir.

İbn Hubeyk:

"İnsanların Hakk'tan ve Hakk'a ibadetten sıkılmaları, diğer insanların kalplerinin onlardan sıkılmalarına sebep olmuştur. İnsanlar Rableri ile yakınlık kursalardı, herkes kendileri ile yakınlık kurarlardı" demiştir.

İbn Hubeyk:

"(Allah) korkusunun en faydalısı, günah işlemene mani olan, elden kaçırdığın fırsatlar için uzun uzun üzülmene sebep olan ve geriye kalan ömür hususunda seni devamlı olarak düşündüren korkudur. Recânın (ümitin) en faydalısı ise, amel etmeni kolaylaştıran ümittir" demiştir.

İbn Hubeyk:

"Bâtıl olan şeylere fazla kulak vermek kalbin ibadetlerden tat almasını engeller" demiştir.

Kuşeyrî Risâlesi

Abdulkadir Geylanî'nin Tasavvufi Görüşleri

Seyr u Sülûk

Prof. Dr. Dilaver GÜNER

Tasavvufta, manevî yolda yürümeye ve bu alanda geçirilen manevî merhalelere genel olarak seyr u sülûk ismi verilmiştir. Esâsen seyr ve sülûk kelimelerinin lügat anlamı birbirinden pek farklı olmayıp, her ikisi de "**yolda yürümek**" manasına gelir. Kişi, tarikata girerek (el alarak) seyr u sülûke başlamış olur.

Konunun teferruatına girmeden önce Abdülkâdir Geylanî'nin bu husustaki genel bir değerlendirmesini vermek istiyoruz. O bu konuda şöyle der:

"Bu tarikata nefis ve hevâ ile değil, hüküm ve ilim ile güce ve kuvvete güvenmeyi terk ederek, selâmete sarılarak, aceleyi bırakarak girilir. Bu yolda acele ile yürünmez. Onda elden tutan, yol gösteren birine, sabra, zorluğa göğüs germeye ve mücâhedeye ihtiyaç vardır. Marifet pâdişahlarıyla arkadaş olursan, onlar sana irfan öğretirler, ağırlıklarını taşırlar... Muhip isen atlarında yedeklerine alırlar. Mahbup isen onlar senin yedeğin olur. O zevki tadan bilir. Ehliyetli kişilerle oturmak bir nimettir. Ağyar, yalancı ve münâfıklarla oturmak ise bir cezadır. Kendini murâkabe et. Hakk'ın ve halkın hukukundan nefesine gerekenleri edâ et. Dünyada ve âhirette hayrı isti-

yorsan, kendi üzerinde Allah'ın ilmini gözle. Nefsini Allah'ın emrettiğini yerine getirmeye, nehy ettiğinden kaçmaya alıştı. Onun âfet ânında sabır, kazâ ve kader ânında rıza, nimet ânında şükür yolunu tutmasını sağla. Böyle yaparsan engeller önünden kalır ve Allah ile senin aranda sohbet (yakınlık, dostluk) kurulur. Yol arkadaşını, yardımcıyı bulursun. Her nereye dönsen, seni takip eden hazineyi yakalarsın." el-Fethu'r-Rabbânî, 242.

Buradan da anlaşıldığı gibi Abdülkâdir Geylânî seyr u sülûkun iki tarafı üzerinde durur. Birincisi ferdî yön -ki bu nefistir,- ikincisi de içtimâî yöndür -ki bu da çevre, yani arkadaş ve yakınlar grubudur. İnsan, nefisini murâkabe altında tutmaya çalışırken, onun destekçileri olabilecek, ona menfî yönde tesir edebilecek çevreden de, en azından belli bir seviyeye gelinceye kadar uzak kalmalıdır.

Bu genel çerçeveden sonra şimdi biraz daha teferruata inebiliriz.

Abdülkâdir Geylânî seyrin kalp ile yapıldığına A.g.e.,³¹⁴ dikkat çekerek, Hak tarîkına sülûk etmek isteyen sülûkten önce niyetini temizlemesi ve güzelleştirmesi gerektiğini, çünkü nefsin kötü edepli olduğunu, kötü-lüğü çokça emrettiğini (nefs-i emmâre) Yusuf Suresi, 53. belirtir. el-Fethu'r-Rabbânî, 210.

Yine "tarîkata yeni girmiş kişiye en başta gerekenlerden birisi de, tarîkatın esâsı olan sahih bir itikattir. Bu itikat resûllerin, nebilerin, sahâbenin, tâbiînin, ehl-i sünnetin, selef-i sâlihînin, evliyânın ve siddıkların itikadıdır." el-Gunye, II/163 "Bu itikat ile mübtedî ilm-i hakikati elde eder. Mücâhede ile hakikat yolunda yürümeye muvaffak olur. Sonra da Allah'a ulaşınca kadar ayağını onun izniyle kaldırıp, onun izniyle basma derecesinde, Allah'a karşı ihlâslı olmalıdır. Kınayanların kınamasıyla maksadından vazgeçmemelidir. Sâdik vaadinden asla dönmez." A.y. "Hak yolda yürümek için imana, sebatlı olabilmek için de ikâna ihtiyaç vardır. Bu tarîkatta sülûkun başı hemeyân (gözyaşı dökmek) sonu ise gerçek imandır." el-Fethu'r-Rabbânî, 126.

Abdülkâdir Geylânî tasavvuf yoluna yeni sülûk etmiş kişiyi kuş yavrusuna benzeterek, evvelâ ferdin kendi benliğinden sıyrılmasının önemine işaret eder. Ona göre nasıl ki, kuş yavrusu yiyecek temini hususunda anne ve babasına muhtaç ise, mübtedî de bu yolda kendi varlığından sıyrılarak, kendisini manevî bakımdan gazlandıracak kimselere teslim etmek zorundadır. Bu yolun başlangıcı sebeplere riayet etmek, sonu da müsebbibi görmektir. Güç,

kuvvet ve esbâba güvenme ile İslâm, iman, ikân ve tevhîd bir arada bulunamaz. Bu iş dava ile yürümez. A.g.e.,290

Sâlik bu yolun başlangıcında gayretlidir, çalışkandır. Gayesine ulaşmaktan başka bir düşüncesi yoktur. Hedefine kendini tam anlamıyla teksif etmiş, ona ulaşmak için çalışıp, çırpınmakta, onun uğrun-da kendisine verilen her görevi yerine getirmeye azamî çaba sarf etmektedir. Bu itibarla sürekli hareket hâlinindedir. Sükûnet nedir, bilmez. Sükûnet ancak yolun sonuna ulaşınca olur. A.g.e., 241. Onun için yolun sonuna varıncaya kadar konuşmamasıdır. "Konuşma yolun sonunda olur. Yolun başı tamamıyla dilsizlik, sonu ise tamamıyla konuşmadır." A.g.e., 410. Başlangıçta sükût gereklidir. Çünkü başlangıçta konuşmak hem kişiyi hedefe ulaşmaktan saptırır -ya da en azından yavaşlatır- hem de yeterli bilgiye sâhip olmamaktan dolayı bilgi verilen kişiler eksik bilgilendirilmiş, hatta dinî tabirle saptırılmış olabilir.

Sâlik her hareketini kitap ve sünnet ile ölçmeli, bundan da öte kitap ve sünnete sarılmalı, aslında ve fûrûda dinin emir ve nehiyleriyle hareket etmede son derece titiz davranmalıdır. Kitap ve sünnet onun iki kanadı olmalıdır. Sonra sadâkat ve gayret gelir. Bunlarsız hidayet düşünülemez. el-Gunye,II/163.

Mübtedî her hâl u kârda sâlih ameller işlemeli ve zayıf olan imanını kuvvetlendirmeye çaba göstermelidir. Seyrin merhalelerinde bu ikisinin yâni imanı kuvvetlendirme ve sâlih amel işlemenin önemi büyüktür. Çünkü iman sağlaştıkça, sırasıyla önce Marifet evine, sonra ilim vadisine, sonra halktan ve nefisten fenâ vadisine, sonra da hüznün kayb olduğu yer olan O'nunla var olma mertebesine ulaşılır. el-Fethu'r-Rabbânî, 272. Sâlih amel sâyesinde nefis kalbe tekallüb eder. Yâni kalp ile ünsiyet kurarak, onun emri altına girer ve kalbin idrak edebileceği şeyleri idrak eder. Bu hâlin bir sonraki safhasında da kalp sırra, sır da fenâyâ tekallüb eder. O merhalede ise vücut ve bekâ vardır. Fütuhu'l-Gayb,162.

Mübtedî dünyevî nimetlerden, dünyevî zevklerden bazı şeyleri terk eder. Ama onun bu terki maksatsız, boş bir terk değildir. Aksine bir maksada yöneliktir: Mübtedî âhirette karşılık alabileceği ameller ile meşgul olmayı birtakım dünyevî zevklere dalmaya tercih eder. Bu açıdan seyr u sülûku bir cümlede ifade etmek gerekirse "**sûfilerin işi dünyada terk etmek ve âhirette almaktır**" el-Fethu'r-Rabbânî, 131 sözü yerinde bir tespit olacaktır.

Kaynak: Abdulkadir Geylanî Hayatı, Eserleri, Görüşleri, Prof. Dr. Dilaver Güreç

Sümâme b. Usal'ın Müslüman Oluşu

Prof. Dr. Hüseyin ALGÜL

Buhârî'de Ebû Hüreyre'den (r.a) nakledildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.s) Necd tarafına bir askerî birlik göndermiş, bölgede yürütülen askerî hareket neticesinde Benû Hanîfe'den Sümâme b. Usal adlı biri esir alınarak Medine'ye getirilmiş ve Mescidin direklerinden birine bağlanmıştı. Resûlullâh, mescide çıktığında:

"Ey Sümâme, gönlünden ne geçi-

riyorsun? Benden ne umuyorsun?" diye sordu. Sümâme buna şu cevabı verdi:

"Gönlümde hayır ümidi var ey Muhammed! Şayet sen beni öldürürsen, kanlı bir caniyi öldürmüş olursun. Şayet bana (afv nimeti) in'âm edersen, nimete karşı şükreden bir kişiye in'âm etmiş olursun. Eğer (kurtuluş akçesi

için) mal istersen, ne kadar istersen, işte malım, veririm!”

Karşılıklı olarak yapılan bu konuşmadan sonra -İbn Hişâm'ın verdiği bilgiye göre- Hz. Peygamber, Sümâm'e müslüman olmasını söyledi. Fakat o, müslüman olmaktan kaçındı.

Hz. Peygamber, Sümâm'e'nin yanına ikinci ve üçüncü gün de uğradı. Aynı konuşmalar tekrarlandı, fakat Sümâm'e bir türlü müslüman olmuyordu. Hattâ -İbn Hişâm'ın verdiği bilgiye göre- sonuncu gelişinde Hz. Peygamber'e:

“Ey Muhammed, artık yeter, eğer öldürecek sen öldür... Fidyeye istiyorsan, ne kadar diliyorsan söyle vereyim!” dedi.

Resûlullâh (s.a.s), bir süre sonra Sümâm'e'nin salı verilmesini ashâbına emretti. Böylece Sümâm'e, affa uğradı ve salıverildi.

Ancak burada şuna işaret edelim ki, Sümâm'e, kendi kabilesinin ileri gelenlerinden biri olduğu için Peygamberimiz onun itibarını düşünmüş, bizzat evinden yemek çıkartmış, ilâve olarak da sabah-akşam deve sütü ikram edilmişti.

Bu sırada ibretli bir gelişme oldu. Serbest bırakılan Sümâm'e'nin, memleketine dönüp gideceği sanılırken yıkanıp temizlenmiş olarak Hz. Peygamber'in yanına gittiği görüldü. Gerçekten de Sümâm'e, Resûl-i Ekrem'in huzuruna gelerek müslüman oldu ve huzurda şöyle dedi:

“Ey Muhammed, vallahi şu yer üzerinde bana senin yüzünden daha düşman bir yüz yoktu. Fakat bu sabah, senin mübarek siman, bana yüzlerin en sevimlisi göründü. Vallahi ben dinler içinde en çok senin dinine düşmandım. Fakat bu sabah, senin dinin bana göre dinlerin en sevimlisidir. Vallahi ben memleketler arasında, en çok senin şehirden nefret ediyordum. Fakat bu sabah, senin içinde bulunduğun şehir, bana göre şehirlerin en sevimlisidir...” (Tecrîd, X, 374 vd.; h. no: 1647; İbn Hişâm, es-Sîre, IV, 287 vd)

İbn Hişâm'da şu bilgiler de yer almaktadır:

Müslüman olduktan sonra da mutat veçhile Sümâm'e'ye yemek çıkarıldı, sabah akşam deve sütü verildi. Fakat yemek ve süt artıyordu. Daha düne kadar hepsini yiyip içtiği halde doymaz gibi

davranan Sümâm'e'ye bugün aynı miktar yemek ve sütün fazla gelmiş olması, sahâbeyi hayrette bıraktı. Hz. Peygamber şu yorumla sahâbenin merakını giderdi:

“Bunda şaşılacak bir şey yok! İnkârcı kişi, hiç doymayacakmış gibi, sanki yedi ağzı ve yedi midesi varmış gibi yer. Müslüman ise açgözlü değildir, o bir ağzı ve bir midesi olduğunun farkındadır.” (İbn Hişâm, es-Sîre, IV, 288)

Birkaç gün sonra Resûl-i Ekrem'in tavsiyesi üzerine Sümâm'e (r.a), Umre için Mekke'ye gider. Mekke ileri gelenleri, onu İslâm'a girmekten dolayı kınmaya kalkıştırlarsa da o, söylentilere aldırış etmez. Fakat Mekkeliler inkârcıların bu tavırlarına kızarak memleketine dönünce çok muhtaç oldukları zahire sevkiyatını durdurur, yani Mekkeliler aleyhine ambargo koyar.

Bunun üzerine Mekkeliler, Hz. Peygamber'e mektup yazarak ve İslâm'ın akrabalık ve sıla-i rahim gibi emirlerini de hatırlatarak yardım rica ettiler. Bunun üzerine rahmet peygamberi olan Nebiyy-i Muh'terem (s.a.s) bir mektup yazdırarak Sümâm'e'ye gönderdi. Bunun üzerine Sümâm'e ambargoyu kaldırdı ve Yemame bölgesinden Mekke'ye zahire sevkiyatı tekrar başlamış oldu. (Tecrîd, X, 314, vd. h. no: 1647; İbn Hişâm, IV, 287 vd.; M. Âsım Köksal, İslâm Tarihi, VI, 9-14)

Sümâm'e (r.a), ömrü boyunca müslümanlığı samimiyetle yaşadı, Kur'ân'a ve Hz. Peygambere sadakatle bağlandı.

Bu olayda Peygamberimizin iki özelliği bilhassa dikkatleri çekmektedir: Birincisi, bir müslüman kazanmaya hırsıyla düşkün olması; ikincisi, bir insanı İslâm'a kazanmayı, dünya ve içindeki her şeyden daha kıymetli tutması. Bilindiği gibi Sümâm'e, kurtuluşu için ne istenirse vereceğini söylediği halde Peygamber Efendimiz bir kuruş istemiyor, ama onun müslüman olmasını istiyor, öyle davranıyor ki, neticede Sümâm'e kendi isteği ile müslüman oluyor. Diğer bir husus, henüz müslümanlığı kabul etmemiş durumda olan Mekkelilere insafı elden bırakmaması. Zahire ambargosunu devam ettirebilirdi; fakat o, aksine Sümâm'e'ye ambargoyu kaldırması istikametinde talimat verdi. Rahmet Peygamberinin bu merhameti, bir gün Mekkelilerin de İslâm'a girmesine yol açacaktı.

Mekke-i Mükerrereme, Medine-i Münevvere ve Kudüs

Müfid YÜKSEL

Her üç şehir de konumlarından dolayı mukaddes olarak bildiğimiz şehirlerdir. Müslüman olarak hepimizin kalbinde özel yerleri vardır. İslam toplumunun inanç, kültür ve geleneğinde en önemli mevkii işgal ederler. Hacc ve umreden dolayı Mekke ve Medine, Mescid-i Aksa ve Hz. Ömer Camiinden dolayı da, Kudüs, bir de bunlara Necef, Kərbela ve Şam'ı da katarsak bu şehirlerin sayısı artar.

Kemaleddin Kamu her ne kadar bu coğrafyanın insanını İslam dininden, Hz. Peygamber'den (s.a.s) koparmak için "Ka'be Arabın olsun, Çankaya bize yeter" hezeyanını savursa da bu değişmez ve değişmeyecektir. İslam'a inanan her mü'min için bunlar mukaddes mevkilerini korumaya, Mü'minlerin kiblesi olmaya devam edecektir. Hiçbir ateist gücü bizlerin bu şehirlerle olan iman ve kültür bağımızı koparamaz. Bu kutsal mekânlar bizim için her türlü vatan toprağından çok daha azizdir.

Ancak, bu yazıda asıl vurgulamak istediğim konu bu değil, Yazı girişinde ifade ettiğim hususlar zaten herkesçe malumdur. Burada ele alacağım sorun bu şehirlerin bugünkü, topografik ve mimari dokusuna ait yönleridir. Adı geçen kutsal kentlerimiz, İslam'ın tarihine ilişkin birçok hatırayı canlı olarak barındıran ve tarihimizdeki bazı olayları çağrıştıran unsurlarla doluydu. Mekke-i Mükerrereme'de Ka'be-i Muazzama, Mina'da Arafat, Mescid-i Havf, Mekke'nin eski evleri, Hz. İbrahim (a.s) ve Peygamberimize (s.a.s) ve ashab-ı kirama ait birçok hatıra ya ait birçok unsurlar, yapı, kale ve binalarla diğer bazı mukaddes yerler (Cennetu'l- Mualla Mezarlığı

ve Hz. Hatice'nin türbesi başta olmak üzere diğer türbeler) ve emanetler mevcut bulunmaktaydı. Medine-i Münevverede de aynı şekilde Ravza-i Mutahhara (Hz. Peygamber'in türbesi ve Mescid-i Nebevi) ve çevresi, hurmalıklar (Fedek hurmalığı dâhil) Medine kalesi, Cennetu'l-Bakiy Mezarlığı, Hz. Hamza, Hz. Osman, Hz. İmam Hasan ve sair İslam büyüklerinin, Uhud şehitlerinin türbeleri bulunmaktaydı. Bu yapı ve mekânlar geçmişteki olayları tazeliğiyle yansıtabilecek, zihinlerde canlı tutabilecek şekildeydi. İslam tarihi boyunca Zalim Haccac ve Karmatilerin saldırıları gibi bazı olaylar hariç genellikle bu şehirler önemli ölçüde tarihlerini, hatıralarını koruyabilmişlerdi, ta ki, Suudi-Vahabi idaresine kadar...

18. yüzyılın ikinci yarısında, Arabistan yarımadasının Necd kıtasında, bazı bedevi Arap aşiretleri, Muhammed b. Suud ve Muhammed b. Abdilvahhab (1703-1792) çevresinde toplanırlar. Çeşitli yerlerde ilim tahsil ettikten ve çeşitli beldeleri dolaştıktan sonra, Şeyhülislam Takiyuddin Ahmed b. Teymiye el-Harrani (ö. 1328) ve onun talebesi İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye'nin selefi, sert ve gulât-ı Hanabile'den olan görüşlerinden etkilenen Muhammed b. Abdilvahhab daha da ileri giderek çok daha katı selefi bir ekol teşkil eder. İbn Abdilvahhab ilim tahsilinin ardından babasının Uyeyne emiriyle anlaşamamasından dolayı, Hureymila'ya yerleşir orada yeni katı selefi görüşleri doğrultusunda faaliyetlere girişir. Oradayken ünlü Kitabü't-Tevhid'ini kaleme alır. Ancak bu fikirlerinden dolayı babası ve kardeşleriyle arası açılır. Bu yüzden burada tutunamayarak tekrar doğduğu yer olan Uyeyne'ye geri döner. Uyeyne emiri, Muhammed b. Abdilvahhab'ı himayesine alır. Ancak, İbn Abdilvahhab bu desteğe dayanarak aşırı ve şaz fikirlerini hızla yayma çabalarına girişir. Bölgede Osmanlı'yı temsilen bulunan yerel aşiret otoriteleri bu faaliyetlere sert tepki gösterirler. Bu sert tepki karşısında Uyeyne emiri Osman b. Muhammed, İbn Abdilvahhab'ın Uyeyne'yi terkini talep eder. Bunun üzerine İbn Abdilvahhab da yine Necd havalisindeki Der'iyye'ye gider. Der'iyye, âl-i Suud'un o zamanki merkeziydi. İbn Abdilvahhab Der'iyye'de emir bulunan âl-i Suud'dan Muhammed b. Suud'un tam himayesi altına girer. Der'iyye emiri zamanla tamamen İbn Abdilvahhab'ın görüşlerini kabul eder. Kur'an ve Sünnet'in hiç bir yorum, içtihat ve tevile başvurulmaksızın zahiri

anlamlarıyla uygulanmasını savunan İbn Abdilvahhab Tevhid, Bid'at ve el-Emru bi'l-Ma'ruf ve'n-Nehyu ani'l-Munker kavramları etrafında katı ve saldırgan selefi görüşlerini şekillendirir. Ona göre Tevhid rububiyet'e riayet, tüm şirklerin yanı sıra her türlü bid'atten de kaçınmaktır. Ancak İbn Abdilvahhab her türlü İslami geleneği ve âdeti şirk ve bid'at kavramları kapsamına almaktan çekinmez. Ku'ran ve Hadis metinlerinin sadece metni, zahiri anlamlarını esas alır. Bu yüzden Allah'ın (c.c) sıfatları konusunda da sayı ve sınırlamanın olamayacağını söyler. Buna dayanarak, müteşabih ayetleri de sadece zahirine hamlederek yanlış bir tevhid anlayışı sergiler. Kur'an-ı Kerim ve hadis metnlerinde geçen müteşabih lafızları zahirine hamledince. Allah'a cihet ve el, ayak gibi uzuvları isnad eder. Allah'ın Gökte, bu anlamda cihet olarak yukarıda olduğuna dair inancı benimser ve benimsetir. Mücessime inancını çağrıştıran bu inancını bölgede yaygınlaştırır. Ayrıca, ona göre bütün türbeler, mezar ziyaretleri, şefaath dilemek gibi davranışlar tamamen şirkidir. Bu doğrultuda Hz. Peygamber (s.a.s) ve diğer İslam büyüklerinin kabirlerinin ziyareti, Hz. Peygamber'den (s.a.s) şefaath dilemek Allah'a (c.c) şirk koşturur. Bunun için bid'atlarla savaşmak helal olup, bu şekilde davrananlar külliyyen müşrik olup, kanları, malları ve ırzları helaldir. O sırada henüz otuz hanelik bir kasaba olan Der'iyye'nin emiri Muhammed b. Suud bölgede yaygın Aneze Arap aşiretine mensup Mesalih kabilesinden zayıf bir kabile şeyhiydi. Der'iyye emiri bu durumdan istifadeye karar verir. Bütün gücüyle İbn Abdilvahhab'ı destekler. İbn Abdilvahhab'ın fikirleri Necd ve civarındaki bilgisiz ve medeniyetten uzak bedevi kabileleri arasında yayıldıkça Der'iyye emiri güç kazanır. Riyad bölgesini de idaresine katar ve bu civarları bedevilere yağmalatır. Muhammed b. Abdilvahhab ve bağlıları kendilerinden olmayan herkesi müşrik kabul ederek onları dine davet ediyorlardı. Bu sıralarda Der'iyye emiri ölür (1765). Yerine oğlu Abdülaziz geçer. Abdülaziz aynı zamanda Muhammed b. Abdilvahhab'ın damadı da olur. Bu görüşler ve buna dayalı icraatlar Arap yarımadasında büyük tartışmalara ve sürtüşmelere neden olur. Osmanlıların ve Şerif sülalesinin idaresi altındaki Hicaz bölgesi hedef alınır. Mekke şerifleri ve Hicaz halkı savaşılması gereken müşrikler olarak ilan edilir. Yeni Emir Abdülaziz babasından da ileri giderek bu yeni selefi fikirlere sınıksız sarılır

ve Osmanlı yönetimine başkaldırır. Kısa zamanda emirin ve İbn Abdilvahhab'ın ittifakının çevresine birçok bedevi Arap kabilesi toplanır. Çevrelerine toplanan badiye Araplarını örgütleyen bu şahıslar, bu toplulukları etrafa hücum ettirirler önce Ahsa bölgesine saldırarak buralara hâkim olurlar, Osmanlı otoritesine son verirler. Sonra da Kerbela ve Necef bölgesine seferler düzenlerler. Buralardaki, türbe ve yerleşim yerlerini yağmalayıp tahrip ederler katliamlara girerler. Atabât'ı (Hz. Ali ve Hz. Hüseyin'in türbeleri) yağmalayıp tahrip ederler. Osmanlı Devleti'nin Rus ve Balkan gâileleriyle uğraşmasını fırsat bilen ve bu yüzden bölgedeki otorite boşluğundan faydalanan, önce Abdülaziz'in, o öldürüldükten sonra yerine geçen Suud b. Abdülaziz'in liderliğindeki Vahhabi olarak nitelendirilen gözü dönmüş yağmacı topluluklar gözlerini Hicaz'a da dikerler. Yıllar süren çabalardan ve savaşlardan sonra hicaz ve Taife de hâkim olurlar Osmanlıları bölgeden çıkarırlar. Mekke ve Medine'deki tüm eserler ve türbeler yağmalanır halkın önemli bir bölümü katliama uğratılır. Malları da ganimet sayılır. Yaklaşık

otuz kırk yıl Osmanlı idaresinin, varsa yoksa İstanbul ve Rumeli politikasıyla, bu kutsal beldelere ehemmiyet vermeyip ihmal etmesi, vurdumduymazlığı neticesinde Suud ailesi bölgeye egemen olur. Hacc yollarını kapatır. Mekke emiri Şerif Galib'i esir olarak tutar. Şirk denilerek sahabe kabirleri ortadan kaldırılır. Şatafatlı dedikleri mescid, medrese, imaret, hamam gibi yapıları yıkarlar. Evleri yağmalarlar. Nihayet uzun yıllardan sonra Mısır valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa ve oğlu İbrahim Paşa komutasında çoğunluğu gönüllü Arnavut savaşçılardan müteşekkil büyük bir ordu Hicaz bölgesine gönderilir. Uzun ve çetin savaşlardan sonra birbiri ardından Mekke, Medine ve Taif'e girilir. Bu savaşlarda binlerce Arnavut savaşçı şehit düşer. Uzun ve yorucu savaşlara karşın, İbrahim Paşa ve onun Arnavut askerleri Vahhabilerden daha inatçı çıkarlar. Arnavut inadı bir kez daha kendisini burada gösterir. Sebatta hareket edilerek, Hicaz ve Taif'ten sonra İbrahim Paşa ve askerleri Necd bölgesine yönelir. İki yıl süren savaşlardan sonra 1818'de Suud ailesinin merkezi olan Der'iyye'ye girilir. Deriyye tümüyle tahrip edi-

Birçok tarihi ve manevi değeri haiz türbe ve yapılarla dolu Cennetü'l-Bakiy Mezarlığı bugün boş bir tarla görünümüne getirilmiştir. Uhud'daki okçular tepesinin bir bölümü futbol sahasına dönüştürülmüş, Münahe Meydanı ortadan kaldırılmış, bütün bu zengin tarihi, manevi ve sanat değerini haiz yapılar, İslam eserleri şirk bahanesiyle yok edilmiştir.

lir. Kasaba Kartaca'ya döner. O sırada emir olan Abdullah b. Suud ve yakınlarıyla adamları yakalanarak önce Kahire'ye sonra da İstanbul'a gönderilir. İbn Suud ve adamları yargılanarak idama mahkûm edilirler. İdamları, Bayezid'deki eski sarayla, Topkapı sarayı Bâb-ı Hümayunu önünde infaz edilir.

Ancak bir süre sonra Suud ailesinin affedilen bazı üyeleri tedricen yeniden, Necd bölgesinde etkinliklerini sürdürmeye çalışırlar. Özellikle Faysal b. Türki ve oğlu Abdullah b. Faysal zamanla bölgede güçlenip, dağılan vahhabileri çevrelerine toplarlar. Necd meselesi Osmanlı için sorun olmaya devam eder. Bölge çeşitli siyasi düzenlemelere tabi tutulur, ancak netice hâsıl olmaz. 19. yüzyıl sonunda İbn er-Reşid ailesi Necd bölgesinde güçlenerek bir ara Suud ailesini Necd'den sürmeye muvaffak olduysa da bu ge-

Son yıllarda yapılan yüksek tepedeki Kraliyet sarayı Mescid-i Haram'ın hemen yakınına peş peşe dikilen Yüksek katlı, beton otellerle Mekke şehri görüntü olarak tüm kudsiyetini yitirmiş olup, Dallas, Detroit gibi bir Amerikan kentinden farksız hale gelmiştir. Kuşbakışı bakıldığında panoramada Ka'be gözükmezse Şehrin Arabistan'da mı olduğu yoksa ABD'de mi olduğu fark edilmeyecektir.

çici olmaktan öteye gitmez. İngilizler artık tamamen bölge siyasetine müdahale eder ve Basra Körfezi'ne yerleşirler. 20. yüzyıl başlarında Riyad merkezli Necd bölgesinde Suudi hâkimiyeti kalıcı hale gelir.

I. Dünya savaşı akabinde ise, tüm Arabistan yarımadası ile Irak ve Suriye bölgesi Osmanlı egemenliğinden çıkar. İngiliz ve Fransızlar bölgeyi işgal eder. Hicaz bölgesine Osmanlı'ya karşı ayaklanıp İngilizlerle işbirliği yapan Mekke emiri Şerif Hüseyin ve oğulları hâkim olur. Necd ve Ahsa havlisi ise Suudi hanedanından Abdülaziz b. Abdirrahman'ın idaresine girer. Savaşta Osmanlı Devleti'ni destekleyen İbn er-Reşid ailesi ise tasfiye edilir. 1924'te ise İngilizlerin desteğini alan Abdülaziz b. Abdirrahman, Hicaz'a girerek Şerif Hüseyin ve oğullarını buradan kovar. Tüm Arap dünyasının hâkimi olma hayaliyle

Osmanlı'ya karşı İngilizlerle işbirliği yapan Şerif Hüseyin ve oğulları hüsrana uğrar. Ancak bir süre sonra sadece Irak ve Ürdün, Şerif Faysal ve Şerif Abdullah'a verilir.

Suudiler ikinci defa hicaza hâkim olunca yine kutsal emanetlere el uzatıp saldırırlar. Hz. Peygamber'in (s.a.s) türbesi hariç tüm türbe ve kabirler ortadan kaldırılır. Birçok ev, imaret, medrese, tekke vs. yapılar yıkılıp yağmalanır. Hz. Peygamber (s.a.s) ve ashaba ait birçok kutsal emanet ve hatıra da şirk ve putperestlik denerek yok edilir. Hz. Hatice, Hz. Hamza, Hz. Osman ve Hz. Hasan başta olmak üzere birçok İslam büyüğünün kabir ve türbeleri, İslam eserleri yok edilir. Böylece, tarihten gelen Hicazdaki sanat ve kültür eserlerimiz de yağmalanıp ortadan kaldırılır. Zamanla Mekke ve Medine'nin silueti değişmeye başlar. Tarihimize ait hatıralar bir bir yok olur. 1950'li-60'lı yıllardan başlayarak, petrolün verdiği zenginliğin de etkisiyle Mekke ve Medine modern bir kent görünümüne almaya başlar. Bu süreç 1980'li ve 90'lı yıllarda oldukça hızlanır. Mekke ve Medine'de Mescid-i Haram ve Mescid-i Nebevi çevresinde çok katlı, yüksek, modern-beton binalar peş peşe yer alır. Bu çerçevede değişen görünüme bağlı olarak tarihi eserler, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'den (a.s) başlayarak, özellikle Hz. Peygamber (s.a.s) dönemine ait hatıralar da bir bir silinir. Osmanlı döneminde bu hatıraları canlı tutmaya matuf kubbeli eski mimarideki eserler yok edilerek, zevksiz beton yapılara dönüştürülür. Safa ve Merve tepeleri büyük ölçüde tıraşlanarak etrafları betonlaştırılır. Mimar Sinan yapısı olan revakların çevrelerine sözde genişletme adına yapılan, beton revak çevresi bu eski yapıyı boğar. Bugün bu revaklar da yıkılma aşamasındadır. Mina ve Arafat da aynı akıbete uğrar modern asfalt yollar, çok katlı, yüksek oteller, beton yapılar eskinin yerini alır. Mescid-i Havf gibi son derece, mükemmel bir mimari yapıya sahip olan tarihi cami genişletme adı altında yıkılmış olup, ABD'deki kafe-barlara benzeyen çirkin bir yapıya dönüştürülmüştür. Arafat'taki asfalt yollar, petrol parasıyla şirazededen çıkıp, şımarmanın en üst düzeyine ulaşmış Suudi gençlerinin geceleri sıfır plaka araba yarıştırdıkları bir mekâna dönüşmüştür. Mekke'de Ka'be binasının kendisiyle, Hira mağarası ve Osmanlı kalesi⁽¹⁾ dışında geçmiş hatırlatan hiçbir unsur bırakılmamıştır. Son yıllarda yapılan yüksek tepedeki Krali-

yet sarayı Mescid-i Haram'ın hemen yakınına peş peşe dikilen Yüksek katlı, beton otellerle Mekke şehri görüntü olarak tüm kudsietini yitirmiş olup, Dallas, Detroit gibi bir Amerikan kentinden farksız hale gelmiştir. Kuşbakışı bakıldığında panoramada Ka'be gözükmezse Şehrin Arabistan'da mı olduğu yoksa ABD'de mi olduğu fark edilmeyecektir. Mekke'de son yıllarda yapılan, Daru Ecyed, Hilton, Hyatt Regency, Daruş-Şubeykiyye ve Flower White Palace otelleri tam bir faciayı sergilemektedir. Tanıtım broşürlerinde Mescid-i Haram'a 2 dakika ve 50 metre, 1 dakika, 20 metre mesafelerde şeklinde tanıtılan ve Ka'be-i Muazzama'ya zımlanan, Mescid-i Haram'ı Taksim meydanı gibi tepeden gören, son derece lüks döşenmiş 20-30 katlı bu otel binaları Mescid-i Haram ve çevresini tamamen gölgede bırakmıştır. Bu otellerin sunduğu lüks yaşam koşulları, Hacc'ın icabında meşakkati de içeren bir ibadet olduğu gerçeğini ihlal etmiştir. Tabiri caizse "modern bir Amerikan kenti Mekke" demek uygun düşmektedir.

Maalesef Medine-i Münevvere de aynı akıbete uğramıştır. Mekân genişletme adı altında Mescid-i Nebevi'de Hz. Peygamber'in hatırasını anımsatacak, tarihi hiçbir unsur bırakılmamış tümü yok edilerek, modern-beton dikdörtgen bir binaya dönüştürülmüştür. Mekke'de olduğu gibi sivil mimari de yok edilmiş tarihi eserler bir bir ortadan kaldırılmıştır. Bu eserler ve hatıralar ortadan kaldırılırken özellikle türbeler ve makamlardaki kubbeli tarihi yapılar ortadan kaldırılırken, şirkten arınma Tevhidi olma gerekçesi öne sürülmüştür. Mekke'deki otellere benzer şekilde Medine-i Münevvere'de Mescid-i Nebeviye 3 dakika, 70 metre, 2 dakika 50 metre gibi mesafelerde yapılan Dallah, Sheraton, Al-Andulus gibi yine Mescid-i Nebevi'yi tepeden gören ultra-lüks oteller bu anlamdaki facianın ve tahribatın boyutlarını göstermektedir. Ayrıca, Ravza-i Mutahhara'nın karşısında yer alan "Aswaq al-Haram" hipermarketi ve yeraltı otoparkı Mescid-i Nebevi'nin kudsietine gölge düşürmüştür. el-Kubbetu'l-Hadra ve minareler hariç Medine Yine tarihi hiçbir yapının yer almadığı modern herhangi bir ABD kenti görünümündedir. Özellikle son yıllarda Medine'de Hz. Peygamber'den (s.a.s) bu yana geçmişimizi hatırlatacak hemen hemen bir yapı ve unsur bırakılmamıştır. Birçok tarihi ve manevi değeri haiz türbe ve yapılarla dolu

Cennetü'l-Bakiy Mezarlığı bugün boş bir tarla görünümüne getirilmiştir. Uhud'daki okçular tepesinin bir bölümü futbol sahasına dönüştürülmüş, Münahe Meydanı ortadan kaldırılmış, bütün bu zengin tarihi, manevi ve sanat değerini haiz yapılar, İslam eserleri şirk bahanesiyle yok edilmiştir. Bu eserler yok edilerek, bu kutsal şehir ve mıntikalarda Müslümanların mazisi yok edilmiş. Yerine modern-seküler görünümde şehirler ikame edilmiş. Dini havayı yansıtacak yapı ve eserler ortadan kaldırılarak bu kutsal Mekânlar sekülerleştirilmiştir. Tevhid adına, şirk denerek mazimiz, manevi ve kudsi değerleri haiz eser ve yapılarımız, tarihi eserler yok edilmiş. Bunun dinamiklerimiz içinde alternatiflerinin de konulamaması dolayısıyla, yerine Modern-seküler, din-dışı bir yaşama uygun gelen, dini ve manevi hiçbir şeyi hatırlatmayan kent yapılanması ikame edilmiştir. Şirk denerek, yıkılan yok edilen mukaddes mazimiz ve tarihi eserlerimizin yerine modernizm egemen olmuştur.

Buna karşın 30 yılı aşkındır, Siyonist işgali altında olan Kudüs'e bakalım, Kudüs çok eski ve tarihi şehirlerden biridir, Musevilik, Hristiyanlık ve İslam, bu her üç dinin mensupları için kudsiyet ifade etmektedir. Yahudiler burayı Arz-ı Mev'udlarının başkenti olarak görmekte ve Hz. Süleyman (a.s) mabedinden dolayı kutsamaktadırlar, Hristiyanlar ise Hz. İsa'nın çarmıha gerildiği ve göğe yükseldiği yer olarak burayı kutsal toprakları görürler. Tarihteki haçlı savaşları da bu yerlere hâkim olma gayesiyle yapıldı. Biz Müslümanlar için de ilk kiblemiz olan Mescid-i Aksa'nın, İsra ve Mi'rac gecesinde Hz. Peygamber'in (s.a.s) üzerinde semaya yükseldiği kayalık Mekânın burada olmasından dolayı kudsiyet ifade etmektedir. Kudüs (Eski veya Doğu Kudüs) bütün bu geçmişi yansıtan zengin eser ve yapıları barındırmaktadır. Mekke ve Medine'nin Suudi yönetiminde geçirdiği hızlı değişime (1916'da Osmanlı'nın buraları bıraktığı tarihlerde çekilen fotoğraflarla bugünkü fotoğraflar karşılaştırıldığında bu mukaddes beldelerin nasıl hiçbir şekilde tanınmaz hale getirildikleri, asli yapılarını tamamen kaybettikleri görülmektedir.) karşın, Tarihi Kudüs'ün (İsraililerin inşa ettiği yeni Batı Kudüs hariç) silüetinde, mimari dokusunda son yüzyılda hemen hemen ciddi hiçbir değişimin olmadığı gözlemlenebilmektedir. Son yüzyıldaki en eski ve en yeni fotoğraflar karşılaştırıldığında bu görüle-

bilecektir. 1967'den sonra birkaç arkeolojik kazı, Ağlama duvarı önündeki bazı evlerin yıkılması ve Mescid-i Aksa'nın altında açılmaya çalışılan tünel dışında ciddi bir değişiklik görülmemektedir. 1969 yılında bazı yahudilerce yakılan Mescid-i Aksa da yeniden onarılarak ibadete açıldı. Mahalleleri (Müslüman, Yahudi, Ermeni ve Ortodoks) dini (Mescid-i Aksa ve Hz. Ömer Camii -Harem-i Şerif) ve sivil yapıları, muazzam surları ve Gehinnom (Kudüs'te yer alan bu vadi ve dere, eskiden idam edilen suçluların cesetlerinin atıldığı yermiş, buna teşbihen Cehennem adı bu kelimeden gelmiştir), Kidron vadileri ve Zeytin Dağı'yla hala eskiyi, maziyi hatırlatan, dini havayı yansıtan görünümünü korumaktadır. Buna karşın Mekke-i Mükerreme ve Medine-i Münevvere şehirleri Suudi hanedanının idaresinde, mimari doku ve görünüm olarak tam bir trajediye maruz kalmıştır. Tevhidilik ve Şirkten arınma adına bu mukaddes şehirlerimize, siyonist işgalcilerin Kudüs'te yapmadıklarını yapmışlardır. Biz, Müslümanlar siyonist işgali altındaki, Kudüs'e bakıp, Suudî hanedanı idaresindeki Mekke ve Medine'nin bu halinden utanmalıyız.

Tevhid adına, şirkten ve sözde cahiliyeden arınma adına İslamî geleneğe ve yaşam pratiği birikimine karşı takınılan Radikal-Selefi tutumun, bu sözde gerekçelerle yıktığı, ortadan kaldırdığı İslami gelenek ve yaşam pratiği birikiminin yerine alternatif koyamadığı, koyamayacağı, ancak, bunun modernizme ve din-dışı, seküler yaşama teslimiyeti getireceği Mekke ve Medine şehirleri örneğinde açıkça görülmektedir. Tevhidilik, şirkten, cahiliyeden arınma adına, İslam'ın geleneğine karşı Radikal-Selefi tutumla savaşılmaması, yaşadığımız dünyayı çepçevre kuşatan ve hayatın her alanına hâkim olan Modern, seküler, din-dışı anlayış ve yaşam tarzına karşı tüm direnme araçlarımızı elimizden almakta, savunmasız konuma getirmekte ve sonunda tam teslimiyete yol açmaktadır. Sonuçta, din olgusu ve yaşamda dine ilişkin tüm unsurlar, mimari, günlük yaşam dâhil, bütün alanlarda, modernlik-sekülerlik lehine tasfiye olmaktadır. Mekke ve Medine bu görünümüleriyle dine, dini yaşam alanına ait tüm unsurların tasfiyesi sürecine neden olmaktadır.

⁽¹⁾ Osmanlılarca inşa edilen bu Ecyed Kalesi de son zamanlarda lüks otel inşaatı nedeniyle iş makinalarıyla yıkıldı. Yerine Zemzem Tower oteli/saat kulesi yapıldı.

Ölüm Ötesi

Ölenler,
Her şeyi bırakıp giderler.
O dapdaracık yere,
İsteseler de istemeseler de
Girerler.
Kapısı yok, penceresi yok,
Işığı yok, havası yok
O kapkaranlık yerde
Beklerler.
Uzun bir gece,
Bu gecenin sabahı
Uzar gider
Kıyamete kadar.
Köyler, şehirler,
Ülkeler, kıtalar,
Sanki onu
Beklerler.
Ne gelen, ne haber veren var,
Ne duyan, ne işiten var.
Bir gittin mi,
Ne arayan, ne de soran var...
En yakınım ailen,
Malın evladın,
Bir koydular mı mezara,
Hepsi seni terk ederler.
Artık yapayalnızsın,
Eğer dünyadan tedarikli gelmemişsen,
Vay sana, vay haline!
Çok aldanmışsın ...

Zülcenâheyn

Kıssadan Hisseler

Derleyen: Oktay YETİŞKİN

Güvene Layık Olmak

Tasavvuf tarihinin önemli simalarından Zünnun Mısrî (IX. yy.) kendisine bir yıl mürid olup hizmet ettikten sonra İsm-i Azam'ı (*Allah'ın bütün vasıflarını ifade eden en yüce adı*) öğrenmek isteyen Yusuf b. Hüseyin'in arzusunu yerine getirmedi. Bu isteğe gülüp geçti.

Aradan tam altı ay daha geçti. Yusuf sabırla hizmete devam etti. Bir fırsatını bulup isteğini yine tekrarladı. Zünnun, bu defa ona ağız bir bezle bağlanmış bir testi vererek:

"Bunun içindeki hediyeyi falan yerdeki filan zata götür" dedi. Dikkatle götürmesini, içindekine bir zarar gelmemesini de ayrıca hatırlattı. Yusuf, hediyeyi aldı ve yola koyuldu. Yolda kendi kendine söyleniyordu:

"Bir buçuk yıldır hizmetindeyim, benim bir dileğimi yerine getirmeyen şeyhim, hizmetinde bulunduğum bir buçuk yıldır bir defa ziyaretine bile gelmemiş olan bir dostunu hediye ile taltif ediyor."

Yolculuğu sırasında bir yerde dinlenirken, içini, özenle götürülmesi istenen **"bu hediye nedir?"** diye şiddetli bir merak sardı. Merakına mağlup olarak

testinin ağızındaki bezi çözdü ve açtı. Açmasıyla birlikte bir fare "fırt" diye atladı ve çalılıkların, arasında kayboldu. Yusuf çok üzüldü, pişman oldu. Emanete hıyanet etmişti. Artık götürülecek hediye kalmadığına göre yoluna devam etmesi gereksizdi. Çaresiz üzüntülü ve mahcup bir halde geri döndü. Durum kendisine malum olan Zünnun Mısrî:

"Sıradan bir emanetin bile güvenilemeyeceği bir kimseye İsm-i Azam nasıl emanet edilir?" diyerek her isteyene her şeyin emanet edilemeyeceğini anlatmak istedi.

Allah'ın Hidayet Merhameti

Zünnun-ı Mısrî'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir.

"Bir gün elbiselerimi yıkamak için Nil Nehri'nin kenarına gitmiştim. Nehrin kenarında dururken, bir de baktım ki, görülmemiş şekilde büyük bir akrep bana doğru geliyor. Çok korkmuştum. Beni onun şerrinden koruması için Cenab-ı Hakk'a sığındım.

Akrep nehre geldiğinde, sudan büyük bir kurbağa çıkıp akrebe doğru geldi. Akrep kurbağanın sırtına

binip suyun üzerinde yüzüp gittiler. Ben de onların arkasından yürüyüp, peşlerini takip ettim. Nehrin karşı yakasına geçtiklerinde, akrep kurbağayı bırakıp dalları büyük, gölgesi çok olan bir ağacın yanına gitti. Birde baktım ki, ağacın altında Allah'ın asi bir genç mişil mişil uyuyor.

Kendi kendime: **'Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh. Bu akrep nehrin ötesinden buraya bu genci sokmak için geldi'** dedim ve içimden, akrep gence yaklaştığı zaman hemen onu öldürmeye karar verdim, akrebe yakın bir yerde durdum.

Bir de baktım ki, karşıdan büyük bir yılan, genci öldürmek için ona doğru geliyor. Akrep ona hücum etti, üzerine çıkıp başını sokmaya başladı.

Akrep, yılan ölene kadar başını sokmaya devam etti. Yılan öldükten sonra, akrep nehre döndü. Kurbağa da onu orda bekliyordu. Akrep kurbağanın sırtına bindi, nehrin öteki yanına geçtiler. Ben arkalarından onlara bakıp duruyordum. Nihayet dönüp gencin yanına geldim, uyuyan gencin başucunda durarak şu beyitleri söyledim:

'Ey uyuyan, Allah seni karanlığın içindeki her türlü kötülükten korur.'

'Yüce Allah'tan gözler nasıl uyur ki sana ondan bütün nimetlerin faydaları gelir.'

Genç benim bu sözlerimden uyandı. Kendisine hadiseyi anlattım. Bunun üzerine genç tevbe etti, kötülükten vazgeçip iyilerden oldu ve ölünceye kadar hayatı böyle devam etti.

Allah ona rahmet etsin.

Vesilenin Tesirli Olmamasının Hikmeti

İki âmâ, Ümmü Ca'fer'in yolunun üzerine otururlar. Ümmü Ca'fer keremi, cömertliği ile bilinen bir kadındı. Âmâlardan biri evli ve çoluk-çocuk sahibi, diğeri ise bekâr...

Çoluk - çocuk sahibi olan âmâ, şöyle dua eder:

"Ey Allah'ım! Bana çok geniş olan fazlı kereminden rızıklar ihsan et."

Bekâr olan ise şöyle dua eder:

"Ey Allah'ım! Ümmü Ca'fer'in fazlından bana rızık ver."

Ümmü Ca'fer, rızık Allah'tan isteyene her gün iki dirhem gönderir. Kendi fazl u kereminden rızık isteyene ise, iki pide, bir de içine on dinar koymuş olduğu pişmiş tavuk verir.

Bunu istemeyen âmâ, diğeri:

"Bu iki pide ve tavuğu al, bana iki dirhemi ver" der.

Diğeri de buna razı olur. İki dirhemi verir. İki pide ve pişmiş tavuğu alır. Bu hal böylece bir ay devam eder. Bir ay geçtikten sonra Ümmü Ca'fer, bekâr âmâyaya adam gönderip:

"Bizim ihsanımız onu zenginleştirmedim mi?" diye haber ister.

Âmâ şöyle cevap verir:

"Ona ne verdin diye sorun."

Gelip Ümmü Ca'fer'e sorarlar:

"Üç yüz dinar verdim" diye cevap verir.

Âmâ:

"Hayır, Allah' a yemin ederim ki, bana o her gün iki pide ile bir tavuk gönderirdi. Ben onları arkadaşşıma iki dirheme satardım" der.

Ümmü Ca'fer:

"Adam doğru söylüyor. Çünkü öteki Allah'tan istedi. Allah da onu ummadığı yerden zengin etti. Bu ise rızık bizim fazlımızdan istedi. Allahü Teâla insanların fakir ve zengin olmasının Allah'tan olduğunu bilmeleri için bunu rızıktan mahrum etti. Allahü Teâlâ'nın takdir buyurduğu her şey mutlaka olur."

Kutadgu Bilig ve Bilgelik Kavramı

Edebâli KARABIYIK

XII. yüzyılda Türk edebiyatı İslâmiyet'in etkisiyle yeni bir yörüngeye girmiş, yakın çevredeki Müslüman milletlerle iletişimin sonucu olarak ilk İslâmî eserler verilmeye başlanmıştır.

Türk örf ve ananelerine göre kurulan Karahanlı Devletinin, X. Yüzyılda İslâmiyet'i kabulüyle, ilk İslâmî Türk yazılı eserleri meydana getirildi. Karahanlı hükümdarlarının âlimlere olan büyük saygısı sebebiyle Türkistan, Mâverâünnehir şehirleri birer medeniyet ve kültür beşiği haline gelmiş, bu dönemde Türk dili, edebiyatı, kültürü ve tarihi için çok önemli eserler yazılmıştır. Bu eserlerin başında da Kutadgu Bilig gelmektedir. Kutadgu Bilig İslâm'ın yayılmasından sonraki Türk edebiyatının yüksek seviyede olduğunun açık bir delilidir. **Kutadgu Bilig, insana her iki dünyada tam manasıyla kutlu olmak için gereken yolu göstermek amacıyla kaleme alınmış bir eserdir.**

Kutadgu Bilig'in yazarı Yusuf Has Hacib, Balasagun Türklerinin 960-961 yılında İslâmiyet'i kabul etmesinden 58 yıl sonra, 1018 yılında aynı şehirde, Balasagun'da doğmuştur. Nüfuzlu bir aileden dünyaya gelmiştir. Gençliğinde iyi eğitim görmüştür. Yusuf'un doğduğu tarihte İslamiyet, bu Türk yurdunda artık iyice yerleşmiş, kök salmıştır. Yusuf, Türkçeden, Arapçadan, Farsçadan ve mem-

leketinde konuşulmakta olan Orta İran dillerinden, Soğdakçadan geniş bir dil ve yazı bilgisi de kazanmıştır. Firdevsî'nin Şehnâme'sini, Farabî'nin ve İbni Sina'nın Arapça felsefe kitaplarını okumuş, aruza, belâgat sanatına, İslâmî bilgilere, Türk atasözlerine, folkloruna, devlet örgütüne, toplum bilime, astronomiye, merak salmıştır. Ayrıca okçuluk, avcılık, kuşçuluk gibi Türk sporlarını da öğrenerek çevgen gibi oyunlara da yabancı kalmamıştır. Bütün bunları Kutadgu Bilig'den öğreniyoruz.

Yusuf Has Hacib, 1069-1070 yıllarında Kutadgu Bilig'i tamamlayarak dönemin hükümdarı olan Süleyman Arslan Han'ın oğlu Hakan Tavgaç Buğra Kara Han Ebu Ali Hasan'a sunmuştur. Hakan kitabı beğenmiş ve ödül olarak Yusuf'a "Has Hacib" yani "Mabeyinci" unvanını vermiştir. Arapça olan bu unvanın Türkçesi "Tayanu" dur. Bu sırada Yusuf'un yaşı 60 olduğu bilinmekle birlikte sonraki hayatı hakkında fazla bir bilgi bulunmamaktadır.

"Kişileri her iki dünyada Kut'a (saadete) erdirmeye yarayana bilgi" anlamına gelen Kutadgu Bilig, Türk yazınının elde bulunan en eski İslâmî eseridir. Yazı sanatı ile ahlak bilgisi ve öğüt alanında büyük bir başarıdır. Eserde Karahanlı hanedanlığının sosyal ve ekonomik durumu, devlet teşkilatı, memuriyet idaresi, örf, adet gibi konularda önemli bilgiler yer

alır. Eser klasik mesnevi tarzında tevhid ve na'atlar ile başlar, 88 bölümden ve 6645 beyitten oluşur.

Kutadgu Bilig'de dört şahıs konuşturulmaktadır: **"Adalet"**, "Kün Toğdı" isimli bir hükümdardır. **"Saadet"**, "Ay Toldı" adında bir vezirdir. **"Akıl"**ın adı "Ögdülmüş"tür ve vezirin oğludur. **"Kanaat ve aki-bet"** de "Odgurmuş"tur ve vezirin kardeşidir.

Yukarıda zikredildiği gibi Kutadgu Bilig'in sistematığı dört kişi arasındaki diyalog üzerine kurulur. Bu diyalogların konusu hükümdar Kün Toğdı'nın danışmanlara olan ihtiyacı, Ay Toldı'nın hükümdarı ziyareti, hükümdarın sevgisini kazanması, baş vezir olması ve çok geçmeden Ay Toldı'nın hastalanıp vefat etmesi üzerine kurulmuştur. Onun vefatından önce oğlu Ögdülmüş'e nasihati ve oğlunu hükümdarla tanıştırmaması, hükümdarın Ögdülmüş'i baş vezirliğe ataması, Ögdülmüş'in bütün gücüyle memleketi tanzim etmesi, halka refah kazandırması eserin sistematığını oluşturur. Kutadgu Bilig aynı zamanda iyi bir destandır. Açık, tasvirli ve canlı bir dille düşünülmesi zor, soyut felsefi düşünceler açıklanmıştır. Gerek fert olarak gerek cemiyet halinde yaşayan insanların iyi bir siyasetle idare edilip, dünya ve ahirette mesut olabilmeleri için tutulacak yolları gösterir.

Kutadgu Bilig, Karahanlılar Devleti döneminde Türk aydınlarının genel kültürleri, din ve dünya görüşleri, duyuş ve düşünüş ölçüleri, sosyal ve medenî hayatları hakkında önemli bilgiler veren, içerisinde birçok fikirleri bugün de uyulacak kadar doğru olan üstün vasıflı bir eserdir. Eserde dikkati çeken en önemli noktalardan biri de Karahanlılar döneminde ileri bir devlet teşkilat sisteminin olmasıdır. Ayrıca bu ileri devlet teşkilatında çalışan amirlerini ordu ve halk adamlarının görev isimlerinin Türkçe kelime köklerinden türetilerek oluşturulmasıdır. Bu isimlerden *"sübaşı (subaşı), otaçı (odacı), tamgaçı (damgacı), satıççı (satıcı), temürçi (demirci), okçu, yaçı (yaycı)"* gibi görev ve meslek isimleri bugün bile yadırgamadığımız kelimelerdir.

Eski Türkler yaradılış ve insan tabiatına büyük önem vermişlerdir. Onlara göre her insan doğuştan kendine ait bir karakter ve kişilik ile var olur. İnsanı insan yapan güzel ahlâkıdır. Köktürkçede "karakter" kelimesinin karşılığı "kılık" sözcüğüdür. Kutadgu Biligde ise "kılık itig" söz öbeği "Allah'ın özenerek yarattığı kimse" demektir. "Kılık silik" ise "temiz karakter" demektir. "Kılık"ın toplumda bir ahlâkî kavram olarak yaşaması, insanın özünün ve kişiliğinin iyi olması arzulanmaktadır. "Kılık" sahibi insan

halka iyilik eder. Yaptığı iyiliği başa kakmaz. Kendi yararını istemez, başkalarına yardım eder. (KB.856-857.b.) Görüldüğü üzere ahlâk her insanın sosyal hayatla olan ilişkisine göre ölçülüyordu. Ahlâkî karakteri kötü kişiye "kılığı kötü" deniliyordu.

Kutadgu Bilig'de daha birçok ahlâkî kavram bulunmaktadır. Yusuf Has Hacib'e göre kendimize karşı olan başlıca ödevlerimizden biri de bilgi edinmek ve bilgili olmaktır. Bunları Kutadgu Bilig'deki şu sözlerinden anlıyoruz:

"Bilgi bil ve yerin başköşe olsun." (KB.6605.b.)

"Bilgisiz yürek ve dil ne işe yarar; bilgi ile su gibi herkese faydalı ol." (KB.6606.b)

"Ne kadar bilsen de yine ara; bak, bilen diğerine sorarak erişir." (KB.6607.b)

"Bilirim dersen, sen henüz bilgiden uzaksın; bilenler arasında sen bilgisizlerden sayılırsın." (KB.6608.b)

"Bilgi bir denizdir, serçe emse emse bundan ağzına ne kadar su alabilir." (KB.6609.b)

"Sen ya bilgi bil, insan ol ve kendini yükselt yahut hayvan adını al ve insanlardan uzaklaş." (KB.6611.b)

"Anlayış nerede olursa orası ululuk kazanır; bilgi kimde olursa o, büyüklük bulur." (KB.154.b)

"Bilginin manasını bil; bak, bilgi nerde; bilgiyi bilen insanda hastalık uzaklaşır." (KB:156.b)

"Bütün iyilikler bilginin faydasıdır; bilgi ile göğe dahi yol bulunur." (KB.208.b)

"İnsan gönlü dibi olmayan bir denizdir gibidir; bilgi onun dibinde yatan inciye benzer." (KB.211.b)

"Bilgi hiçbir zaman fakirliğe düşmeyen bir servettir; hırsız ve dolandırıcının ona eli erişemez ve onu alamaz." (KB.313.b)

"Bilginin kıymetini bilgili bilir, akla hürmet bilgiden gelir." (KB.472.b)

"Bilgili kimsenin yeri gökten daha yüksektir." (KB.2452.b)

"Kismetine en çok kavuşan bilgili insandır." (KB.2448.b)

Türklerde alplik ve bilgelik hakanların vazgeçilmez özellikleriydi. Ayrıca arzu eden her insan bilgiyi öğrenebilirdi. Herhangi bir kast ve sınıf söz konusu değildi. Göktürk Devleti'nin veziri Tonyukuk'un unvanı "Bilge Tonyukuk" idi. Yine Korkut Ata ve Irkıl Koca da birer bilge kişiydi.

Bir Kez Gönül Yıktın İse

Durak PUSMAZ

Günlük hayatımızda insanı en çok üzen ve üzerinde düşündüren konulardan biri, belki de üzerinde en çok durulması gerekeni, çok basit, hatta cevizin kabuğunu doldurmayacak kadar bayağı küçük meselelerden dolayı insanların bir birlerinin kalplerini kırmaları, gönüllerini incitmeleridir. Bu tür olaylarla eminim hepiniz her gün karşılaşmaktasınız ve çok üzülmeaktesiniz.

İnsan, etrafında cereyan eden bu tür olayları görünce, kendi kendine sormadan edemiyor: Acaba bizleri sevgi ve şefkatle yaratan Yüce Yaratıcı birbirimizin kalbini kırmak için mi yaratmıştır? Buna elbette "evet" diye cevap vermek mümkün değil. Öyle ise bu kinci, kaba-saba hareketlerimiz nereden kaynaklanıyor? Niçin birbirimizin kalbini kırıyoruz? Niçin birbirimizin gönlünü incitiyoruz? Allah bizleri birbirimizin kalbini kırmak, gönlünü incitmek için mi, yoksa kırılan kalpleri yapmak için mi yaratmıştır? Niçin yapıcı olmuyoruz da kinci

oluyoruz? Görevimiz insanların kalplerini kırmak, gönüllerini incitmek mi?

Evde çocuklarımızın kalbini kırarız, eşimizin kalbini kırarız, yakınlarımızın kalplerini kırarız, iş yerinde emrimiz altında çalışanların, beraber çalıştığımız kimselerin, arkadaşlarımızın, dostlarımızın kalplerini kırarız. İnsan sormadan edemiyor: Acaba biz kırma makinası mıyız? Görevimiz bu mu?

Gönül yaparak küçükleri sevindirmek, büyüklerin de dualarını almak varken, niçin insanların gönüllerini kırar, kalplerini incitiriz?

Ayırım yapmadan bütün insanların, dostlarımızın gönüllerini kırmamaya dikkat etmeliyiz. Bir defa kırılırsa kolay kolay yapılmaz. Onun için atalarımız: "Gönül bir sırça saraydır, kırılırsa yapılmaz" demişlerdir. Bakınız şair bu hususu ne güzel ifade etmiş:

Gönül bir pınardır, çeşmesi var taşı yok

Yıkma kimsenin kalbini yapacak ustası yok

Bir başka şair de şöyle der:

Gönül derler buna sırçadan ince

Kırma o gördüğün şişe değildir

Açar çiçeğini bahar gelince

Kesme o gördüğün meşe değildir

Bilmeliyiz ki gönül yıkmak hüner değildir. Bunu insan sevgisi, şefkat ve merhametten mahrum olan herkes yapabilir. Asıl hüner harap olmuş, yıkılmış gönülleri tamir eylemektir. Şair ne güzel söylemiş:

Kimseye bakî değil mülk ü devlet, sim ü zer

Bir harap olmuş gönül tamirini etmektir hüner

Faik Memduh Paşa da bir beytinde şöyle der

Avcılık bir şikâr şey mi aceb

Gönül avla budur nişân-ı edeb

İran'ın ünlü düşünürü Şeyh Sa'di de şöyle der:

Dünyayı terk etmek hüner değildir

Elinden gelirse bir gönül ek, birinin hatırını yap

Dilimizde "gönül alma" diye bir tabir vardır. İnsan bunu çokça yapmalı, birbirlerinin gönüllerini almaya çalışmalıdır. Gönül almak için çeşitli vesileler bulunabilir. Atalarımız: **"Yarım elma gönül alma"** demişlerdir. İnsanın, sevdiklerinin, dostlarının gönüllerini almak için onları ziyaret edip veya telefon vb. vasıtalarla arayıp hallerini sorması, imkânı varsa küçük bir hediye alıp götürmesi yeter. Önemli olan değerli hediyeler götürmek değil, hatırlayıp aramış olmaktır. Bütün insanların gönülleri hep aynı değildir; gönüller de insanlar gibi farklıdır. İnsanlar nasıl ki çeşitli karakter, meslek ve meşrebe sahipler, gönüller de öyledir. Bütün bu gönüllere iyilikle yaklaşıp gönül alanların gönülleri şâd olur.

Şair ne güzel söylemiş:

Kimi bezirgândır kimi esnaf,

Kimi ince kalpli kimi sine saf

Gönüller Kâbe'dir, gir, eyle tavaf

Gönül alanların gönlü şâd olur

Allah dostları gerçek manada gönül erleridir. Bunlar gönül üzerinde çok durmuşlar, gönül yapmaya büyük önem vermişler ve insanları incitmekten, kalplerini kırmaktan son derece sakındırılmışlardır. Bu Allah dostlarından ve gönül erlerinden bir tanesi Erzurumlu İbrahim Hakkı hazretleridir. İbrahim Hakkı hazretlerine göre insanın gönlü Allah'ın sarayıdır, Hakkın tecelli ettiği yerdir, Yüce Rabbimizin ulu dergâhıdır.

O bu hususları bir manzumesinde şöyle belirtir:

Sarây-ı "lî maallâhi" gönüldür

Tecellihâne vallahi gönüldür

Ne istersen yürü var O'ndan iste

Hüdâ'nın ulu dergâhı gönüldür

Beyitte geçen "tecellihâne"den maksat ilâhî feyizlerin eserinin müminlerin kalplerinde belirmesidir.

Mümin Cenab-ı Hakkın tecellisine mazhar olmak istiyorsa, gönlünü ağıyârdan/Allah'ın dışındaki şeylerden temizlemelidir. Onun için denilmiştir ki:

Sür çıkar ağıyârı dilden tâ tecelli ede Hak

Padişah girmez saraya hâne ma'mur olmadan

Bir başka şair de gönlün Yüce Allah'ın evi olduğunu, Allah'ın dışındaki şeylerden temizlenirse yüce Allah'ın gönül sarayına ineceğini şöyle ifade eder:

Dil beyt-i Hüdâ'dır ânı pâk eyle sivâdan

Kasrına nüzul eyleye Rahmân gecelerde

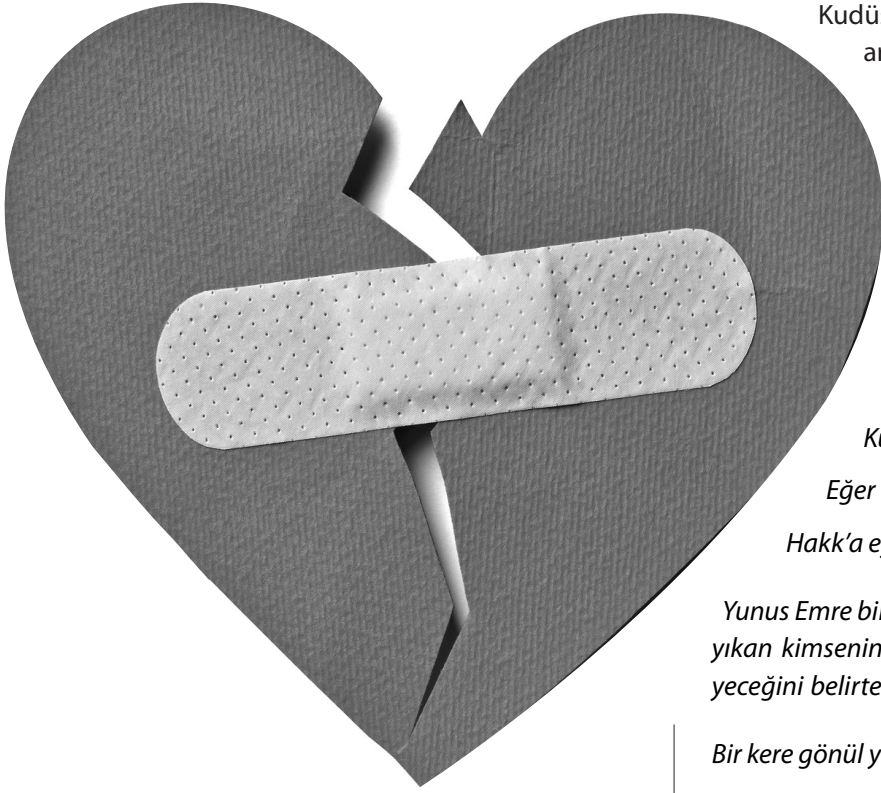
Yunus Emre de gönlü Allah'ın tahtı olarak görür ve gönül yıkanın hem bu dünyada, hem ahirette bedbah olacağını belirterek şöyle der:

Gönül Çalab'ın tahtı, Çalab gönüle baktı

İki cihan bedbahtı, kim gönül yıktı ise

Sinan Paşa da müminin kalbinin Allah'ın Arşını olduğunu, onu yıkmanın çok azgınlık ve taşkınlık olacağını belirterek şöyle der:

*Kalb-i mümin Arş-ı Rahmân'dır
Anı yıkmak ziyade tufandır.*

*Bir başka şair de fakirlerin kalplerini kıranların
Hakk'ın oklarına hedef olacağını belirterek şöyle der.*

*Fukara kalbine her kim dokuna
Dokuna sinesi Hakk'ın okuna*

*Cihan bağında ey âkil
Budur makbulü ins ü cin
Ne kimse senden incinsin
Ne sen kimseden incin*

Evet, ne güzel hayat düsturu! Öyle güzel bir ahlaka sahip olmalıyız, öyle erdemli bir hayat sürmeliyiz ki; ne kimse bizden incinsin, ne de biz kimseden incinelim.

Bunun için bir taraftan başkalarını incitmemeye gayret gösterirken, diğer taraftan başkalarının kusur ve hatalarını affedecek kadar hoşgörülü olmalıyız. Yunus Emre'nin dediği gibi insan Rabbini

Kudüs'te, Kâbe'de, hacda değil, kalbinde aramalı ve kesin olarak bilmeli ki eğer bir mü'minin kalbini kırarsa Hakk'a eylediği secde değildir. Yunus Emre bu hususu manzum olarak şöyle ifade eder:

*Dervişlik baştadır, taçta değildir
Hararet nardadır, saçta değildir
Ararsan Mevla'yı kalbinde ara
Kudüs'te hacda, Kâbe'de değildir
Eğer bir mü'minin kalbini kırarsan
Hakk'a eylediğin secde değildir*

Yunus Emre bir başka manzumesinde, bir kez gönül yıkan kimsenin kıldığı namazların hayrını göremeyeceğini belirterek şöyle der:

*Bir kere gönül yıktın ise
Bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahî
Elin yüzün yumaz değil*

Onun için şair gönül yapmayı Kâbe'yi yapmaktan, üzüntülü, kederli olan kimseleri sevindirmeyi de köleyi hürriyetine kavuşturmaktan daha güzel ve sevaplı olduğunu belirterek şöyle der:

*Gönül yapmak Halil'im Kâbe bünyâd eylemekten yeğdir
Dil-i mahzunu şad etmek kul âzâd eylemekten yeğdir*

Yazımızı gönül erlerinden büyük Allah dostu Erzurumlu İbrahim Hakkı hazretlerinin şu mısralarıyla noktalayalım:

*Hiç kimseye hor bakma
İncitme gönül yıkma
Sen nefsine yan çıkma
Mevlâ görelim neyler
Neylerse güzel eyler*

Hediyelik Altınlar

Dursun GÜRLEK

Sahaflar Şeyhi Hacı Muzaffer Ozak'ın anlattığı şu, hikâye beni çok etkilediği için, siz değerli okuyucularıma naklediyorum:

Bir adam mescitte namaz kılıyor. Namazını bitirdikten sonra bir heybenin içinde bıraktığı bin altının yerinde yeller estiğini görüyor. Aynı mescitte namaz kılmakta olan Hz. Ali Efendimiz'in torunu, *İmâm Câfer-i Sâdık* Efendimiz'e:

"Mescitte ikimizden başka kimse yok, paramı ve heybemi sen çaldın" diyerek iftira ediyor. Hz. İmam, her ne kadar,

"Ben evlâdı Resuldenim. Böyle şeylere tenezzül etmem" diyorsa da dinletemiyor. Adam:

"Mescitte senden başka kimse yoktu" diye diretiyor. Hz. *İmam* soruyor:

"Heybende ne kadar para vardı?"

"Bin altın vardı"

"Öyleyse benimle beraber gel" diyerek parası kaybolan adamı evine götürüyor. Şahsına ait paradan, kayb olduğu iddia edilen bin altını adama veriyor. Parasını aldığı halde küstahlığı elden bırakmayan iftiracı:

"Almıydın da bana bu parayı neden verdin?" diye soruyor.

"Evlâd-ı Muhammed'e iftira ettiğin için ateşe girmeni istemedim. Ve bu parayı sana helâl ettim" buyurarak adamı savıyor.

Hz. İmam, bu hareketiyle bir Müslümanı yalancı çıkarmak istemiyor. Fakat gelin görün ki, parasının çalındığını iddia eden adam, arkadaşlarının yanına gelince, gülerek kendisine: **"Geçmiş olsun"** diyorlar. Şaka olsun diye kendisi namaz kılarken, içinde bin altın bulunan heybeyi gizlice alıp sakladıklarını söyleyip, heybesini ona teslim ediyorlar.

Adamcağız yaptığı hatayı anlayarak büyük bir üzüntüye kapılıyor. Parasını kendi arkadaşları alıp sakladıkları halde hiç suçu olmayan ve mescitte kendisi gibi namaz kılan çok şerefli bir zâtı hırsızlıkla itham ettiğinden dolayı utanıyor. Şahsını tarif ederek bu zâtın kim olduğunu soruyor.

Kendisine: **"O zat Peygamber-i Zîşanın amcasının oğlu, Hz. Ali'nin torununun çocuğudur"** denilince doğruca Hz. Cafer'in evine koşuyor. Ellerinden öperek affını ve rızasını diliyor. Haksız yere aldığı bin lirayı iade etmek istiyor. Hz. İmam kabul etmiyor ve adama şöyle diyor:

"Bu hâne, evlâd-ı Muhammed hânesidir! Bu hâne, madeni nübüvvet, sırrı velâyet, vârisi ulûmü Nebevî hânesidir. Bizim mülkümüzden bir şey çıkarsa, tekrar bize avdet etmez (dönmez.) Verdiğimizizi geri almak, bizim şanımıza münasip ve lâıyk değildir! O altınlar hediyemiz olsun, güle güle harca!"

Kaynak: Dursun Gürlek, Kültür Dünyamızdan Manzaralar

Şahsiyeti / Karakteri / Görünümü

Prof. Dr. Ali AKYÜZ

"Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi? Belini büken yükünü senden alıp atmadık mı? Senin şanını ve ününü yüceltmedik mi?" İnşirah, 1-4

"Andolsun size kendinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatlidir; merhametlidir." Tevbe, 128

"Resulüm! Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik" Enbiyâ, 107

"Bilin ki, ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim." Şuarâ, 125

Yaratılıştan getirdiği mükemmelliklerin üzerine ilahi terbiye ve eğitimin erdem ve güzelliklerini ekleyen Hz. Peygamber örnek şahsiyet olma makamına, Yüce Yaratıcının övgü, sevgi ve haklı, güçlü referansını almak suretiyle yükselmiştir. Onun doğuştan getirdiği karakter özellikleri, ilahi vahyin; itikadî, hukukî ve ahlakî öğretileriyle mezc olunca mükemmel bir örnek ve abide şahsiyet ortaya çıkmıştır. Kaynaklarda tesbit ve tasvir edildiği üzere onun hilyesi ve şemâili mükemmel bir yaratılıştaki olduğunu göstermektedir. Hem de

insanlarda hayranlık uyandıracak kadar mükemmel... Şöyle ki;

Hz. Peygamber yaratılış ve ahlak itibariyle insanoğlunun en mükemmeliydi.

Bütün büyük peygamberler uzuvları tam ve güzel yüzlü olduğu gibi, Hz. Peygamber de *müstesna bir yaratılıştaki ve bütün evsafı ölçülü olmak kaydıyla onların en güzeliydi.*

Yakışıklı, endamı güzel boyu bedeni çok uyumlu, alnı, göğsü, iki omuzlarının arası ve avuçları geniş, boynu uzun, dengeli ve gümüş gibi saf, pazıları, baldırları iri ve kalın, bilekleri uzun, parmakları uzunca, elleri ve parmakları kalıncaydı. Karnı göğsüyle aynı hizada olup şişman değildi. Ayaklarının altı çukur olup düz değildi. Uzuna yakın orta boylu, iri kemikli, iri gövdeli ve güçlü kuvvetliydi. Ne zayıf ne şişman ikisi ortası ve sıkı etliydi. Cildi ise ipekten yumuşaktı.

Kemâl-i itidâl üzere büyük başlı, hilâl kaşlı, çekme burunlu, az değirmi çehreli ve uzunca yüzlüydü. Şişman yüzlü ve yumru yanaklı değildi.

Kirpikleri uzun, gözleri kara, güzel ve büyücekti. Gözlerinin akında az kırmızılık vardı. Alnı geniş, kaşları yay gibi ve uçları göz uçlarına kadar inerdi. İki kaşı birbirine bitişik olmayıp arası açık, fakat birbirine yalandı. Çatık kaşlı değildi. İki kaşının arasında bir damar vardı ki, öfkelendiği zaman kabarıp görünürdü.

O seçkin peygamberin rengi; ne kireç gibi ak, ne de kara yağız, belki ikisi ortası ve gül gibi kırmızıya mail ve beyaz nûrânî ve berrak; buğday renkli olup mübarek yüzünde nur parlardı. Dişleri inci gibi latif ve parlak olup konuşurken ön dişlerinden nur saçılır, gülerken mübarek ağızları bir latif şimşek gibi ziyalar saçarak açılırdı.

Saçları ne kıvrıkcık, ne de düz idi ve saçlarını uzattığı vakit kulak memelerini geçerdı. Sakalı sıkçaydı. Çok uzun değil idi ve bir tutamdan ziyadesini alırdı. Vefat ettiklerinde saç sakalı henüz ağarmaya başlayıp başında biraz ve sakalında yirmi kadar ak vardı.

Cismi temiz, kokusu latifti. Koku sürünsün sürünmesin, teni ve teri en güzel kokulardan daha güzel kokardı. Bir kimse onunla tokalaşsa bütün gün onun güzel ve hoş kokusunu hissederdı ve mübarek eliyle bir çocuğun başına dokunsa güzel kokusuyla o çocuk, diğer çocuklar arasında fark edilirdi.

Doğduğu vakit dahi nazîf ve paktı. Sünnetli ve göbeği kesik olarak doğmuştu.

Duyuları fevkalâde güçlü; pek uzaktan işitir ve kimsenin göremeyeceği mesafeden görürdü.

Hareketleri hep dengeliydi; bir yere azimetinde acele ve sağa sola meyletmeyip vakar ile doğru yoluna gider ve fakat sürat ve suhûletle/kolaylıkla yürürdü. Şöyle ki; adeta yürür gibi görünür, lakin yanında gidenler, süratle yürüdükleri halde geri kalırlardı.

O, mükemmel ve vakur bir şahsiyetti. Beyhude söz söylemez, boş konuşmaz ve kimseye kötü söz söylemezdi; her kelamı hikmet ve nasihat olup, herkesin akıl ve idrâkine/anlayışına göre söz söylerdi. Asla kahkaha atmaz, tebessüm ederek gülümserdi.

Yüzünde tebessüm, sözünde nezâket; davranışında zarafet görüşünde isabet, bakışında feraset; gönlünde merhamet, lisanında letafet, dilinde hakikat, ifadesinde fesahat ve belâgat vardı.

Güler yüzlü, tatlı sözlüydü. Kimseye kötü muamele etmez, kimsenin sözünü kesmez, nazik ve müteva-

zı davranırdı; ehl-i beytine, kendisine hizmet eden hizmetkârlarına ve ashab-ı kirâmına iyi ve güzel davrandığı gibi, diğer insanlara da zarif, nazik ve lütuf ile muamele ederdi.

Yumuşak huylu, mütevazı olup bütün insanî erdemleri haizdi. Haşîn/sert ve kaba değildi. Fakat heybetli ve vakurdu. Onunla ilk karşılaşan kimse heybet ve vakarını derinden hisseder, arkadaşlık ve sohbet eden kimse de ona candan, gönülden bağlanır ve severdi. İnsanlara fazilet ve derecelerine göre saygın davranırdı. Akrabasına da fazlasıyla ikramda bulunur fakat onları kendilerinden daha faziletli olanlara takdim etmezdi.

Meclisi saadetine girenler faydalanmış ve ferahlanmış olarak ayrılırdı. Onu tanımayan bir kimse ansızın görse heybet ve vakarının etkisinde kalırdı.

Hizmetkârlarını pek hoş tutardı; kendi yediğinden yedirir, kendi giydiğinden giydirdi.

Cömert, kerim, şefkatli, merhametli, cesur ve yumuşak huylu idi. Vaadine sadıktı.

Güzel ahlak ve zekâca bütün insanlardan üstün ve her türlü övgüye layıktı.

Hulasa bütün güzel huyların ve makbul vasıfların tamamı onda mevcut, benzeri yaratılmamış kutlu ve mutlu bir şahıstı.

Yemede, giymede ihtiyaç miktarıyla yetinir ve fazlasından sakınırdı. Beğenmemezlik etmez, bulduğunu yer, bulduğunu giyer, tıka basa doyuncaya kadar yemezdi.

Üzerinde yatıp uyuduğu döşek, deriden yapılmış olup içi hurma lifi ile doldurulmuştu. Az ile yetinir, kanaatkâr idi. Fetihlerden elde edilen ve kendi payına düşen malları bile başkalarıyla paylaşır, ihtiyaç sahiplerine dağıtırdı.

Hz. Peygamberin zikredilen fiziki güzellik ve metafizik/ ahlaki özelliklerini duyan bir filozofun; "Bu özellikler ancak bir peygamberin olabilir ve bunlar yanında delil olarak da başka bir şeye ihtiyaç yoktur. Vücut özelliklerinin mutedil olması ahlakın itidaline delalet eder. Bu, aydınlatan nurdan ve katında batıl bulunmayan haktan sudur eden bir yaratılıştır" sözleriyle ifade ettiği gibi, okuma-yazma bilmeyen bu mümtaz Nebi'nin dünyanın dört bucağını ilim ve irfan ile doldurduğunu düşünen her aklıselim sahibi insan, tereddütsüz onun peygamberlik davasını tasdik eder.

Yahudiler, Peygamber Efendimizi Ne Zaman ve Nasıl Sihirle Öldürmeye Kalkıştılar?

Hicretin 7. yılında idi ki; Müslüman olduğunu açıkladığı halde münafıklıktan ayrılmayan ve sihirbazlıkta çok maharetli olan Yahudi Lebid b. A'sam'a, Yahudilerin elebaşları:

"Ey Ebu'l-A'sam! Sen bizim en bilgili sihirbazımız-sın! Muhammed bizim erkeklerimizi ve kadınlarımızı sihirledi, büyüledi. Biz ona karşı bir şey yapamadık!

Sen onun bize neler yaptığını, dinimize nasıl aykırı davrandığını, bizden kimleri öldürdüğünü veya sürgün ettiğini gördün!

Biz, bütün yaptıklarına karşı onu sihirleyip cezalandırmak üzere seni tutuyor, görevlendiriyoruz!" dediler ve Peygamberimiz aleyhisselama sihir yapması için de üç dinar verdiler.

Lebid b. A'sam, Peygamberimiz aleyhisselamın tarağıyla başından taranmış saçlarını elde etmeye girişti.

Yahudilerden bir genç; gelir gider, Peygamberimiz aleyhisselamın işini tutardı.

Yahudiler, Peygamberimiz aleyhisselamın saç ve sakal tarantısıyla bazı tarak dişlerini elde edinceye kadar bu gencin üzerine düştüler.

Yahudi genci, Peygamberimiz aleyhisselamın saç tarantısıyla tarak dişlerini alıp Yahudilere verdi.

Lebid b. A'sam, istediğini ele geçirince, ona birtakım düğümler dövdü ve üfledi.

Bu düğümlenmiş ve üflenmiş saç tarantılarını, erkek hurmanın kurumuş çiçek kapçığının içine koydu. Sonra, onu götürüp kuyunun içindeki basamak taşının altına yerleştirdi.

Bu kuyu, Zurayk oğullarına aitti.

Lebid b. Asam sihir yaptıktan sonra, Peygamberimiz aleyhisselam hastalandı. Başının saçları dökülmeye başladı. Peygamberimiz aleyhisselam, yapmadığı bir işi yapmış gibi sanır oldu. Peygamberimiz aleyhisselamın gözlerinin ferisi de azaldı.

Hastalığı günlerce sürdü. Yemekten içmekten kaldı.

Ashab-ı Kiram, hastalığını yoklamaya geldiler.

Peygamberimiz aleyhisselam hastalanınca, Lebid

b. A'sam'ın kız kardeşlerinden birisi, Hz. Âişe'nin yanına gelmişti.

Kadın, Peygamberimiz aleyhisselamın hastalandığını öğrenince, dönüp bunu kız kardeşlerine ve Lebid'e haber verdi.

Onlardan birisi:

"Eğer o gerçekten peygamberse, kendisine bu iş haber verilir. Aksi takdirde, bu sihir kendisine nereden gösterilir? En sonunda, akli başından gider. Böylece de kavmimiz ve dindaşlarımız, umduklarına ermiş olur!" dedi.

A'sam'ın kızları, Lebid'den daha sihirbaz, daha better idiler.

Yüce Allah, Peygamberine yapılan sihrin kim tarafından ve nasıl yapıldığını ve konulan yerini gösterdi.

Hz. Âişe derki:

"Nihayet, Resûlullah aleyhisselam, günün birinde tekrar tekrar dua etti. Sonra da, bana:

'Ey Âişe! Yapmış olduğum duamı Allah'ın kabul buyurduğunu biliyor musun? Bana meleklerden iki melek geldi. Onlardan birisi:

'Sihirlenmiştir!' dedi. Biri, öbürüne:

'Kim sihir yapmış ona?' diye sordu. Öbürü:

'Lebid b. A'sam!' dedi. Biri, öbürüne:

'Sihir ne ile yapılmıştır?' diye sordu. Öbürü:

'Erkek hurmanın kurumuş çiçek kapçığı, tarak, saç sakal tarantısıyla!' dedi. Biri, öbürüne:

'Nerededir o?' diye sordu. Öbürü:

'Zervan kuyusunda, basamak taşının altındadır!' dedi. Biri, öbürüne:

'Onun şifa bulması ne iledir?' diye sordu. Öbürü:

'Kuyu suyunun tamamıyla çekilip içindeki basamak taşının kaldırılması ve altındaki kurumuş erkek hurma çiçeği kapçığının çıkarılması suretiyledir!' dedi. Bundan sonra, melekler havalanıp gittiler."

Yapılan Sihrin Zervan Kuyusundan Çıkarılışı ve Peygamberimiz Aleyhisselamın Kurtuluşu

Peygamberimiz aleyhisselam, Hz. Ali ile Ammar b. Yâsir'i çağırdı. Meleklerden işittiği şeyleri onla-

ra beyan ve Zervan kuyusuna hemen gitmelerini emir buyurunca, Hz. Ali ile Ammar b. Yâsir, Zervan kuyusuna gittiler. Kuyunun suyu kınaya boyanmış, kuyunun başındaki hurma ağaçlarının başları da, şeytan başları gibi idi.

Hz. Ali ile Ammar b. Yâsir, kuyunun suyunu çekip boşalttılar, içindeki basamak taşını kaldırdılar.

Taşın altındaki hurma çiçeği kapçığı. Peygamberimiz aleyhisselamın tarağı, başının saç tarantısı, üzerine iğneler saplanmış mumdan bir heykeli, yine üzerine 11 düğüm vurulmuş ve iğneler saplanmış bir yay kirişi bulunup çıkarıldı.

Yay kirişi üzerindeki düğümleri çözmeye güç yetirilemedi.

Cebrail aleyhisselam gelip Felak ve Nâs sûrelerinin âyetlerini okudukça, düğümler çözülmeye başladı!

Peygamberimiz aleyhisselam, her düğüm çözüldükçe, önce elem, sonra rahatlık duymakta idi.

En son düğüm çözüldüğü zaman, Peygamberimiz aleyhisselam, diz bağından boşanmış, kurtulmuş gibi açılıverdi.

Yemek yemeye, su içmeye başladı.

Zervan Kuyusunun Kapatılışı ve Lebid b. A'sam'ın Sorguya Çekilişi

Peygamberimiz aleyhisselam, emredip Zervan kuyusunu kapattırdı. Lebid b. A'sam'a haber gönderdi ve:

"Allah bana senin yaptığın sihri haber verdi ve yerini de gösterdi. Sen bunu ne için yaptın?" diye sordu. Lebid:

"Dinar (altın) sevgisinden dolayı!" dedi. Peygamberimiz aleyhisselama:

"Yâ Rasûlallah! Onu öldürsen!" denildi. Peygamberimiz aleyhisselam:

"Onun sonunda göreceği ilahî azap, daha şiddetlidir!" buyurdu.

Bir daha onun ne yüzünü gördü, ne de bu suçunu anıp başına kaktı.

Hayatına kastetmiş olan Zurayk oğulları Yahudilerinden hiç kimseyi öldürmedi.

Kaynak: M. Âsım Köksal, İslam Tarihi-Medine Dönemi, V, 448-452.

İlahi Deryadan İnciler Farkında Olmak

Dr. Zafer TORTUM

İnanan insan için ne kıymetli, ne eşsiz bir sözdür değil mi? **Allah'a emanet ol!**

Anadolu insanı, öteden beri bu kelamı bir dua gibi hep kullanmaz mı? Eşini, çocuğunu, kardeşini, ane-babasını kısacası en sevdiği kişileri veya dost-akrabasını yolculuğa uğurlarken her zaman bunu söylemez mi? Çünkü bilir ki emanet edilecek en yüce varlık O'dur.

Günümüzde, bazıları bu lafz-ı kudsiyi -bilerek veya bilmeyerek- öyle farklı bir biçimde kullanıyorlar ki, Müslüman bir insanın yüreği sızlıyor. Bakımsız bir bina veya kurum için veya güvenliği sağlanmamış bir yer veya olay nedeniyle:

"Bak işte hiçbir tedbir almamışlar, hiç iyi bakamıyorlar, Allah'a emanet, işimiz Allah'a kaldı (haşa) başıboş bırakmışlar" şeklinde tabirler kullanıyorlar. Tabi ki **"Sen tedbirini al, takdir Allah'ındır"** demeliyiz. Ama Allah'a emanet sözünün bu kadar (haşa) küçümser tarzda, hatta **"korunmasız"** kelimesiyle neredeyse eşanlamlı kullanılması bir Müslüman olarak inanın çok zoruma gidiyor.

Kıyâme suresi 36. ayette Allah (c.c) şöyle buyuruyor:

"İnsanoğlu kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanıyor?"

"Allah'a emanet ol" diyerek zaten emaneti sahibi-ne teslim etmiş olmuyor muyuz?

Yine bir âyet-i kerimede:

"(Babaları) 'Daha önce (Bünyamin'in) kardeşi-ni (Yusuf'u) size emanet ettiğim gibi, şimdi onu (Bünyamin'i) emanet eder miyim? Ben onu Allah'a emanet ediyorum, Allah en iyi koruyandır, O merhametlilerin merhametlisidir' dedi." (Yusuf, 64)

Bir hadis-i şerifte Efendimiz şöyle buyuruyor:

"Vedalaşırken, birbirinizden ayrılırken, 'Seni, emanetleri zayi etmeyen Allah'a emanet ediyorum' deyin." (İbn Mace)

Emanet konusuna başka bir açıdan bakarsak; varlığın yaratıcısı ve sahibi **"O"** değil mi? Küçücük bir hücreden koca kâinata kadar yaratılan her şey Yüce Yaratıcının bir emaneti değil mi? İnsan şöyle biraz

tefekkür etse; vücudumuz, çevremizdeki canlı cansız her şey bize emanet olarak yaratılmamış mı? Kudreti sonsuz tarafından bize bahşedilen türlü türlü güzellikteki nimetler helalinden olmak üzere istifademize sunulmamış mı?

Muhteşem bir dizayn ile bize bahşedilmiş şu vücudumuz Rabbimizden bize emanet değil midir? Kısaca özetlersek:

1. Sinir sistemi: Duyuların alınması, algılanması ve tepki verilmesinden sorumlu sistemdir. Sinir sistemi organları;

Beyin: Vücudu kontrol eden bilinç sistemidir.

Soğanilik: Dolaşım ve solunum sistemini kontrol eder.

Omurilik: Genellikle kas, deri ve iç organlarda görevini yürütür.

2. Solunum sistemi: Kişinin yaşamı için gerekli oksijeni sağlayan sistemdir. Havadaki oksijeni alıp kanda bulunan karbonmonoksitle yer değiştirmesini sağlar. Solunum sistemi organları; ağız, burun, yutak, gırtlak, soluk borusu, akciğerler.

3. Sindirim sistemi: Organizmanın yaşamını sürdürbilmesi için gerekli olan gıdaların alınması, parçalanması, öğütülmesi, sindirilmesi ve artıkların dışarı atılması işlemlerinden sorumlu sistemdir.

Sindirim sistemi organları; ağız, diş, dil, tükürük bezleri, yutak, yemek borusu, mide, ince ve kalın bağırsaklar ve anüsten oluşur. Karaciğer, pankreas ve safra kesesinin sindirime yardımcı rolleri vardır.

4. Dolaşım sistemi: Kalp, kan ve damarlardan (atar, toplar ve kılcal damarlar) oluşur. Sistemin merkezi kalptir.

Kalp: 4 odacıktan meydana gelir, üsttekiler kulakçık, alttakiler karıncıktır. Kalbin bir tarafı temiz, diğer tarafı kirli kanı barındırır.

Atardamar: Kalbin pompaladığı temiz kanı vücuda dağıtır.

Toplardamar: Kanı dokulardaki kılcal damarlardan alarak kalbe getirir. Taşıdıkları kan kirli kandır.

Kılcal Damarlar: Atardamarların en ince dallarıdır.

5. Hareket sistemi: Kemik, kas ve eklemler hareket sistemini oluşturan doku ve organlardır.

Görüldüğü gibi; Yüce Yaratıcı, insana yaşamını idame ettirebilmesi için, en ince detayına kadar düşünülmüş bir organizma emanet etmiştir. Bize düşen

bu emanete sahip çıkıp, şükretmek, hamd etmek değil mi?

Ayrıca, insana daha nice nice güzellikte emanetler bahşedilmiştir. Gençlik emaneti, zaman emaneti, sağlık emaneti gibi. Rasûl-i Ekrem Efendimiz *aleyhissalâtu vesselâmin* amcazâdesi, habru'l-ümme (*ümmetin âlimi*) Hz. Abdullah b. Abbas (r.a), İki Cihan güneşi Peygamber Efendimiz *sallallâhü aleyhi vesellemin* şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

“Beş şey gelmeden evvel şu beş şeyi ganimet bilip değerlendir: İhtiyarlık gelip çatmadan evvel gençliğin, hastalıktan evvel sıhhatin, fakir düşmeden evvel varlıklı olmanın, meşguliyetten evvel boş zamanın ve ölüm gelmeden evvel hayatın kıymetini bil, bunların hakkını ver!” (Hâkim, Müstedrek)

İnsan gıybet etmeyerek, yalan söylemeyip gerektiği yerde konuşarak dil emanetini; harama bakmayıp göz emanetini korumuş oluyor. Bunun gibi diğer bütün azalarını, Yaradan'ın emirleri ve Rasûl'ünün sünnetine göre kullanırsa inşallah hem dünyasını hem de âhiretini mamur edecektir.

Bu nurlu yolda rehberimiz, vefa Sultanı, emanet hususunda da ümmetine **“rehber”** olmuştur. Devrinin firavunu Ebû Cehil başta olmak üzere bütün müşriklerce **“Muhammedü'l-Emin”** olarak taçlandırılmıştı. Hatta çok sevdiği Mekke-i Mükerreme'den Medine-i Münevvere'ye hicret etmeden önce, müşriklerce kendisine emanet edilen malları sahiplerine teslim etmesi için Hz. Ali'ye (k.v) emir vermişti. Ne garip değil mi? O'na o kadar kötülük edip düşmanlık ediyorlar ama kıymetli mallarını emanet edecek kadar güveniyorlar.

Ey kutlu Nebi! Bu âhir zamanda sana ve senin o güzel ahlakından örneklerle hayatımızı biçimlendirmeye ne kadar muhtacız. Allah şahidim olsun:

“Seni çok seviyoruz!”

Son olarak; tekrar görüşmek istediğiniz birinin yanından ayrılırken, onu uğurlarken **“hoşça kal”** yerine **“Allah'a emanet ol”** demek daha iyidir. Hem emanet edebileceğiniz en yüce ve en güvenilir makama emanet edersiniz hem de o kişiyi görebilirsiniz. Çünkü Allah, emaneti en iyi koruyan ve gözetendir. Kim ki birinin yanından ayrılırken o kişiyi Allah'a emanet ederse onu görmeden ölmezmiş. Bu yüzden sevdiklerinizi Yüce Yaratıcıya emanet edin.

Allah'a Emanet Olunuz...

Ebû Eyyûb el-Ensârî

Yemen’de, Tübba Düru isminde, zengin, adaletli ve ihtişamlı bir melik yaşarmış. Her gün Allah’a yüz kere tövbe ettiği ve hastalık gelince sabırla katlandığı için halk ona **‘Eyyûb’** lakabını vermişler.

Zebûr ile amel eder ve Davud Nebi’ye inanmış. İsa Peygamber’den 150 yahut 250 yıl kadar sonra hükümdar olmuş. Pek çok sayıda askeri ve dokuz tane de bilge veziri var imiş. Biri hariç diğer sekiz bilgesinin adını bizzat o koymuş. Öyle ki, hiçbirinin adı bir diğerinin adında yer alan harflerle yazılmasın diye, elifba dizgesindeki harflere küçükten büyüğe rakamsal karşılıklar icat ederek en genç vezirinden en yaşlıya doğru birbirinden ayrı, benzersiz isimler bulabilmiş.

Eski zamanın kayıtlarını tutanlar ve eski hikâyeleri coşkuyla anlatanlar bu isimleri şöyle saymışlar: Ebced (a-b-c-d), Hevvez (he-v-z), Huttî (ha-tı-y), Kelemen (ke-l-m-n), Sa’fes (se-a’-f-sa), Karaşet (ka-r-ş-t), Sehzaz (se-hı-ze) ve Dazığ (da-zirğ).

Yemen’de kullanılan İbranî ve Arap elifbasındaki her bir harfin ancak bir defa geçtiği bu sekiz ismin dokuzuncusu Semul’e gelince, o aslında melikin babasının da adymış.

Yemen’in bu adaletli hükümdarı Tübba Düru bir gün İsa dinini öğrenmek için Kudüs’e gitmeye karar vermiş. Yolu üzerindeki Mekke’ye uğramış. Kâbe’yi tavaf ve ziyaret etmek istiyormuş. On iki bin asker ve vezirleri ile birlikte çadırlarını kurmuşlar. Fakat buraya geldikleri zaman Mekke’nin ileri gelenleri bunları karşılamamış, izzet ü ikramda bulunmamışlar. Bunun üzerine Melik Tübba’nın emirleri, araya nifak sokmuşlar ve meliki gazaba getirip Mekke’nin ileri gelenlerinin mallarını yağma ettirmeyi, hatta bazılarının başlarını kestirmeyi düşündürtmişler. Bilge vezirler ise bu fikre karşı çıkmış. İçlerinden Semul, **“Ahir Zaman Nebisi”**nin Mekke’de doğmasının yaklaştığını, eğer Mekke halkı yok edilirse muhtemelen onun atalarının da bundan zarar göreceği yahut doğumun geri kalma ihtimali bulunduğunu, bunun ise Allah’ın gazabını çekeceğini söylemiş.

Melik o gece Mekkelilere öfke duya duya yatağına girmiş. Fakat uykusunda ona bir hastalık gelmiş ve bütün vücudu şişmiş. Hekimleri derdine bir türlü çare bulamamışlar. Ertesi gün ve daha ertesi gün, şişme gittikçe ilerlemiş. Nihayet dili ağzını kaplayıp nefes almasını zorlaştırmış. O sırada bir bilge, içindeki fesatlık nedeniyle bu hâle geldiğini, Semul’ün bahsettiği **“Ahir Zaman Nebisi”**nin hak olduğunu, taşıdığı kötü fikirlerden vazgeçerse iyileşebileceğini söylemiş. Melik Tübba söylenenleri dinleyip yavaş yavaş öfkesini yenmiş ve kötü niyetlerinden vazgeçip tövbe etmiş. Bedeni de evvelkinden sağlıklı hâle gelmiş.

Bu minval üzere Mekke’den kalkıp kendi yoluna gidecek olmuş. Çölü ve kara tepeleri aşmış. Sonunda yolu **“Yesrib”** diye bir kasabaya uğramış. Dağların arasında, ova gibi bir arazide kurulan bir kasabaymış burası ve çok zaman önce haraba yüz tutmuş. Münbit arazisi var iken ot bitmez, kervan geçmez bir yer olmuş. Tübba burada konaklamak bile istememiş. Çünkü her yer pek kötü kokuyormuş. Hekimleri ve bilge vezirleri kötü kokunun sebebinin bir türlü anlayamamışlar.

Nihayet konacak menzil ararken yolları bir mahalle uğramış. Burada nedense o kötü koku yokmuş. Bilakis burunlarına çok güzel bir koku geliyormuş. Melik bunun sebebini sorduğunda yine bilge Semul, Kâbe'de doğacağını söylediği peygamberin bir müddet sonra buraya geleceğinden, burada yaşayacağı ve sonunda bu güzel kokulu küçük yere defnolunacağından, duydukları kokunun belki de ona ait olma ihtimali bulunduğundan bahsetmiş. **"Ol Nebinin gelme zamanı yaklaşmaktadır"** demeyi de unutmamış.

Bunun üzerine Melik Tübba anılan yerde toy kurdurup şölenler tertiplemiş. Günlerce çevredeki halka iyilik ve hayırlar yaparak uzunca müddet, ol cennet kokulu ravzada konaklamış. Amma sayılı günlerin tükendiği, uzun vakitlerin kısaldığı sırada melikin emrindeki âlimler, kendisinden bir istekte bulunmuşlar:

"Ey Melik-i muazzam! Sizin emrinizde yeterli sayıda ulemâ ve tebaa vardır, bizi burada bırakınız ve bizim her birimiz için birer hane yaptırınız. Ümit ederiz ki, o Nebi'nin dönemine erişir ve kendisine kavuşuruz. Eğer, kendilerine kavuşabilirsek sizi de haberdar ederiz."

Bunun üzerine Melik, âlimlerinden kırkı için birer ev yaptırmış ve her birine birer de cariye vererek birçok mal bağışlamış. Temelini taş ile ördürdüğü bir ev de, gelecek olan Nebi için yaptırıp şöyle vasiyette bulunmuş:

"O muhterem zât Mekke'de peygamber olup da bu memlekete hicret buyurduğu vakit, bu hanede ikamet eylesin."

Ol vakitlerde yazı tuğlalara yazılır, mektuplar böyle gönderilirmiş. Melik Tübba, pişmiş tuğladan bir tablet hazırlatmış. Üzerini kendi eliyle yazdıktan sonra bilge veziri Semul'e vasiyet etmiş ki:

"Şayet, beklenen o son peygamber benim zamanımda gelecek olursa pek âlâ; eğer benden sonra gelecek olursa o muhterem zât namına sana bu mektubu veriyorum. Emanetimi elden ele, babadan oğula teslim ederek bizzat eline ulaşıncaya kadar devrettiresin."

Meğer Melik Tübba, mektubun üzerine İbranî harfleriyle şu ibareyi yazmışmış:

"Evvel ve âhir, her şey, her emir ve takdir Allah Teâlâ'nındır."

Erte vakitte melik, ordusunu alarak önce Kudüs'e varmış, ardından memleketi olan Yemen'e dönmüş. Semul, melikin mektubunu bir sandığa koyup mühürlemiş. Ta ki emanet sahibini bulunca açılın.

Zamanlar akmış, doğanlar ölmüş. Hazrec kabilesinden olan Semul, Kutlu Peygamber'e erişememiş. Gel zaman, git zaman, Semul'ün yedi veya on iki göbek sonraki torunu Zeyd bu evde otururken adı güzel **"Muhammed"** doğmuş. **"Ol Ahir Zaman Nebisi"**nin kutlu doğumundan yirmi yıl sonra da Zeyd'in bir oğlu olmuş. Adını **"Hâlid"** koymuşlar. Bu Hâlid, arkadaşı Revaha'nın telkiniyle Müslümanlığa meyledip *'Eşhedü en lâ-ilâhe illa'llah ve eşhedü enne Muhammeden abduhü ve rasûluhü'* diyerek imana gelmiş ve ikinci Akabe Biatı'nda Nebi'nin ümmeti olmayı kabul ederek onu canı pahasına korumak üzere *açenler arasına katılmış*. Hâlid 22 yaşındayken evlenmiş ve bir oğlu doğunca, çok tövbe edenlerden ve hastalık gelirse sabır gösterenlerden olsun diye ona büyük büyük dedesi Semul'e imkân tanıyan Melik Tübba Düru'nun lakabı **Eyyûb'**u ad diye koymuş. Ol sebepten Yesribliler Hâlid'e Ebû Eyyûb demişler. Zanaati *çulhalık* olan ve bez dokuyarak geçinen Hâlid, nâm-ı diğer **"Ebû Eyyûb el-Ensari"**, meğer adından dolayı bilge Semul'ün hikmetini taşırmış. Ve onun zamanında olmuş hep olanlar."

(*Hikâye-i Ebû Eyyûb*, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Bölümü, nr. 4032, yazılışı: H.1300/M.1882, v.15a-b. Kismen sadeleştirilmiştir)

Gerçek Sûfî

Dr. Hakkı AKKUŞ

Kur'ân ve Sünnet ışığında; iman merkezi olan kalbi; nefsanî, şeytanî duygu ve kirlerden arındırma okuluna "**Tasavvuf**" denilmiştir.

Tasavvuf yolu, kalbi saflaştırmak, berrak hale getirmek için gerekli manevî ilaçları (dua, tesbih, evrâd) bünyesinde bulundurmasından dolayı manevî bir şifahane, ya da hastane olarak da tanımlanabilir. Bu okulun bilinenleri olduğu gibi, yanlış bilinenleri ya da hiç bilinmeyenleri de olabilir. Doğruyu doğru kaynaklardan öğrenmelidir. İnsanlığa ışık tutmuş binlerce gönül erinin tasavvuf okullarından yetiştiği göz ardı edilmemelidir. Bu kurumlar topluma yönelik ahlakî yapılanmalardır. Hiç bozulmayan ve amacının dışına asla çıkmayan şahsiyetler ve manevî eğitim kurumları kıyamete kadar devam edecektir.

Tasavvufî hayatın ilk başlangıç noktası Hz. Peygamber (s.a.s) Efendimizdir. Sahabe-i kirâmî ibadete teşvik ederek ve nefsin hilelerine karşı onları sakındırarak tasavvuf alanında "**İlk Mürşid**" portresini de çizmiştir. Bu inkâr edilemez bir gerçektir. O'ndan (s.a.s) sonra arkadaşları aynı öğretiyi ve usûlü devam ettirdiler. Asırlardan asırlara, gönül-

lerden gönüllere bu manevî feyz ve aşkı aktardılar. Tasavvuf büyükleri bu usulleri aynen takip ederek ve bir önceki zatlardan telkin alarak yetiştiler. Örnek alıp taklit ettikleri tek şahıs İki Cihan Efendisi Hz. Muhammed'dir. Bu sebepten gönüllerde yer ettiler, sevildiler sayıldılar. Sevgili Peygamberimizi (s.a.s) görememiş olanlar, O'nu taklit ile O'na benzemiş olan muhterem ve mübarek insanların etrafında toplandılar. Bu yüzlerce yıldır böyle devam etmiştir ve etmektedir.

Tasavvuf Kelimesi Nereden Gelmiştir?

1. Sûf (*kaba yün elbise*) giyenlere denilmiştir. Eskiden zâhid ve âbidler nefslarini ezmek için yumuşak elbiseler değil yün giysiler giyerlerdi. Bu sebepten bu topluluğa "*Yünden yapılmış elbise giyenler*" manasına "**Sûfi**" ya da "**Mutasavvif**" denilmiştir. Çünkü yün elbise giyen biri görülünce onun tasavvuf ehli ve nefsiyle mücadele halinde olduğu biliniyordu.

2. Sâfiyetten (*iç temizliğinden*) gelmiştir. Tasavvufun temel amacı iç âlemi benlik, kin, kibir, haset gibi kötü huylardan arındırıp sâfileştirmek olduğu

için bu iş ile meşgul olana "Kalblerini saflaştırmaya çalışanlar, sâfiyet erbâbı" manasına "Mutasavvife" denilmiştir.

3. Ashâb-ı Süffe'den gelmiştir. Ashab-ı Süffe, Peygamberimizin (s.a.s) özel eğitiminde olan, yün elbise giyen, vakitlerinin çoğunu mescitte geçiren, kendilerini ibadete adanmış, ilim öğrenip öğreten, Allah'ı daima anan, Kur'ân ve Hadis hâfızı olan bir topluluktur. Bu Zatların bütün bakım, yeme-içme ve giyinme ihtiyaçları bizzat Peygamberimiz (s.a.s) tarafından karşılanırdı. Bu anlamda Mescid-i Nebevi bir anlamda "Dergâh", Peygamberimiz (a.s) "Mürşid", Süffe ehli de "Mürid" ve "Der-iş" idiler.

İşte bu örnekle tasavvuf yollarının kuruluşunda kimin örnek olduğu açıkça anlaşılır.

Tasavvufun Amacı

Tasavvufun amacı "Halk içinde Hakk ile olmak"tır. Kendini Yaratıcıyı unutmayıp O'nun rızasını kazanmaya çalışmaktır. Kalpten dünya sevgisini çıkarmaktır. Şeytanın fısıltılarına kulak tıkamak, hayra çağıran meleklerin ilhamlarına gönül kulağını açmaktır. Tasavvuf, insan olmaktır. Sadece yiyip-içen, uyuyan, konuşan canlıya gerçek insan denmez. Gerçek insan; konuştuğunda hoş söz söyleyen, incitmeyen, kızdıran, yediren, içiren, giydiren, yetimi, dulu gözetken, tebesüm ehli, vatanına milletine bağlı, birlikten yana hep iyilik düşünen ve bunları da sırf Allah (c.c) rızası için yapan kişidir. Bu kişiliğin zirvesi Sevgili Peygamberimizdir. Sonra sırasıyla O'nu takip edenlerdir.

İşte tasavvuf özetle budur.

Gerçek Bir Süfi Nasıl Olur?

Yunus Emreler, Mevlânâlar tasavvuf okullarında pişmiş yüce şahsiyetlerdir. Gönül sultanlarıdır. Onlar Allah'ı sevmiş, Allah da onları herkese sevdirmiştir. Üç günlük dünyada kırmak, kırılmak, küsmek yerine; sevmek sevdirmek, hoş geçinmeyi düstur edinmişlerdir.

Gerçek bir süfi; Allah'ı (c.c) sever, O'nun Peygamberini (s.a.s) sever, yaratılanları sever. Âleme şefkat ve merhamet ile nazar eder. Sadece insana değil, ağaca, yeşile, toprağa, hayvanlara, havaya, suya bile iyi davranır. Nizam ve intizamdan yanadır. Bunu da kırarak, dökerek şiddetle değil, severek, sevdirek yapar. Kendi fikir dünyası dışında kalanları da dışlamaz. Zorlayıcı olmaz. Kendini insanlardan üstün görmez. Halka hizmeti Hakk'a hizmet olarak bilir. Bütün kâinatı bir aile olarak görür. Bu ailede iyi tarafta olanlara hayır dua eder; yanlış tarafta yani batıda olanları Hakk'a davet eder. Hak ve batılı birbirine karıştırmaz. Dininin güzelliğini herkese yaşayarak öğretir. Vatani için hizmet edenleri de takdir eder, onlara da dua eder. "Ya devlet başa, ya kuzgun leşe" denilmiştir. Devletine sahip çıkar. Devletin malına da sahip çıkar. Hak yemez, rüşvetten nefret eder. Süfi; iyi olan güzel olan ne varsa sever, beğenir, yaşatır.

Kötü, gayr-i ahlakî ne varsa şiddete başvurmadan karşısında durur. Tarihine kimliğine özellikle sahip çıkar. Kişiler arasında zengin-fakir, mevkii sahib-alt sınıf ayrımı yapmaz. Dil ve ırk ayrılığı gütmez. Sever, sevdiren, yedirir, içirir. Hoş sözlü, çevresine duyarlı, kendi için istediğini karşısındaki içinde isteyen, elinden dilinden kimseye zarar gelmeyen kişi "Gerçek bir Süfi"dir.

Tasavvuf yolu, kalbi saflaştırmak, berrak hale getirmek için gerekli manevî ilaçları (dua, tesbih, evrâd) bünyesinde bulundurmasından dolayı manevî bir şifahane, ya da hastane olarak da tanımlanabilir. Bu okulun bilinenleri olduğu gibi, yanlış bilinenleri ya da hiç bilinmeyenleri de olabilir. Doğruyu doğru kaynaklardan öğrenmelidir. İnsanlığa ışık tutmuş binlerce gönül erinin tasavvuf okullarından yetiştiği göz ardı edilmemelidir.

Ankâzâde Köstendilî Halîl Efendi'nin

Tûti İhsan Efendi'ye 9. Mektubu

Gözümün nuru, gönlümdeki güzelliklerin muhabı, nedimim, pek kıymetli evlâdım, İhsan Efendi oğlum, Cenâb-ı Hudâ'nın selâmı, rahmeti, bereketi sizin ve ailenizin üzerine olsun.

Yazmış olduğunuz satırlar, sıhhat ve afiyetinizden haber veren cümleler bizleri mesrur ediyor. Hele, şeyhinizin en son ziyaretindeki konuşmasını dinlediğinizde **"Bir an karşımda sanki siz vardınız."** şeklindeki ifadeniz fakiri tebessüme sevk etti. Hayır dualarla sizi epeyce yâd eyledim.

İnşallahu'r-Rahmân hep güzelliklerle anılır ve da-ima Cenâb-ı Hakk'ın razı olduğu işlerle meşgul olur, hâdim olursunuz. Âşık Yunus'un dediği gibi: **"Hepisinden eyice; bir gönüle girmektir!"** Bir kimse Cenâb-ı Hakk'ın nazargâhı olmuş hatta O Zül-celâl-i ve'l ikram'a kalbi âyine olmuş kişinin gönlünde yer tutarsa Hakk Teâlâ meleklerine **"Şu sevdiğim kulun kalbindeki şahsa ikramda bulunun, maddi ve mânevi müşküllerini halledip hizmette bulunun."** diye emr u ferman buyurmuş. Yani sizin anlayacağınız oğlum, Allah-u Teâlâ'ya yakın olan kullar da gidilip himmet istenildiğinde veyahut dua niyaz edildiğinde, oturup öyle uzun uzun saatlerce duada bulunmazlar. O müracaatı sadırlarında bir şekilde muhafaza ederler. Ve eşref saati geldiğinde, Hakk Teâlâ ile mukârebeleri ve rabita-ı kemalleri esnasında zaten Cenâb-ı Hakk sadr-ı velisinde bulunan bu müracaatı dile gelmeden kabul eder. İşte Âşık Yunus hem böyle bir kalp sahibinin gönlüne girmeyi hem de böyle gönül sahiplerinin safına dâhil olmayı pek güzel ifade eylemiştir.

Rabbin ihsanına mazhar, İhsan Efendi oğlum! Nefs-i mülhime'den sana birazcık bahsetmiştik. Lakin mektubundan anladım ki biraz daha izah lâzım. Bu satırları okuyunca sakın anlayamadınız diye üzülmeyiniz, zirâ izahatımızın sebebi nefs-i mülhime sıfatlarına daha fazla âşinalık içindir. Cenab-ı Hudâ idrakinizi ziyadeleştirsün. Hemen bir daha

arz etmek gerekir ki, Evliyaullah Hazerâtının tâlim ettikleri yedi nefis derecesine Kur'an-ı Mecid'den âyetler işaret etmektedir. Sûre-i Yûsuf'ta geçen âyet Nefs-i Emmâr'e, Sûre-i Kıyâme'de geçen âyet Nefs-i Levvâm'e, Sûre-i Şems'de geçen âyet Nefs-i Mülhime'ye, Sûre-i Fecr'de geçen âyetler sırasıyla Nefs-i Mutmainne'ye, Radiyye'ye ve Mardıyye'ye işaret eylemektedir. Üzerinde düşünüle... Nefs-i Mülhime'ye gelince:

Kur'an-ı Kerim'i Cenâb-ı Hakk'ın inayeti ile sadece kulaklarıyla duyup, gözleri ile görüp, dilleriyle okumakla kalmayan, gönülleriyle de âyetlerin hikmet ve esrarına yakın olan âlimler manaları türlü türlü güzelliklerle bizlere aktarmışlardır ki Mülhime'ye işaret eden âyette de pek çok esrar-ı ilâhi vardır. Dikkat edilirse bu âyet-i kerimede Cenab-ı Hakk kelâmında **"fe elhemehâ fücûrahâ ve takvâhâ"** (sonra ona fücûrunu -sınır tanımaz günah ve kötülüğünü- ve ondan sakınmayı ilham edene and olsunki... (Şems suresi, 8. ayet) buyurarak **"fisk u fücûr"** u evvele, **"takvâ"** yı sonraya almıştır.

Seyr u sülûka giren dervişânın ekserisinin bu makamda ayakları kaymıştır. Şeytanın vesvesesini, nefsin fisk ü fücûra davetini ilhâmat-ı Rabbanî zanneden birçok kimse öyle bir düşmüşlerdir ki, seyr u sülûktan önceki hallerini bile mumla arar vaziyette-dirler. Allah Teâlâ Furkân-ı Mübîn'inde **"Kur'ân'ı okumak istediğinizde şeytandan bana sığının!"** buyurmuştur. Şimdi anlaşılmalıdır ki; hem âyât-ı ilmiyye olan Kur'ân-ı Kerim'i okurken hem de âyât-ı kevnîyye olan âlemleri ve bu âyetlerin en büyüğü olan insanı okurken, şeytandan Allah'a sığınmak icap eder. Bu âyet aynı zamanda, Mülhime makamında olan kişinin **"Allah'tan başka sevillecek ve meyledilecek nesne yoktur."** manasıyla tevhidi okumak demektir. Zirâ ilhâmatın menşei kalp ve gönüldür. Aşkın menşei de kalp ve gönüldür. Nasıl ki Kelime-i Tevhid'in başında **"İlahlar yoktur."** denilip **"İlla Allah vardır."**

zikrediliyor ise bu âyette de en öce fık u fücür zikredilip ancak bunlardan geçenlere Takvâ beyan edileceğine işaret vardır. Takvâ ne demektir? Sevdiğinden çekinmek demektir. Mahbubundan utanmak demektir. İşte bu Mülhime makamında kulun kalbinde Allah aşkı tulû ederse artık buradan "**Mutmainne**"ye geçmek Cenâb-ı Hakk'ın lütfu ile mümkündür. Kelime-i Tevhid'in Kitâbullah'taki bir başka ismi de "**Kelimetü't Takvâ** / Takva Kelimesi"dir. Üzerinde ârifâne tefekkür edilsin.

Hz. Mevlânâ Celâleddin Rûmi: "**Gâfiller Allah'ı dünyaya semalarında arar, âşıklar ise kalp semalarında Hakk'ın Cemâlini müşahade ile meşguldürler.**" buyurur. Bu makamda derviş o kadar müteyakkız, o kadar dikkatlidir ki başını öne eğip de ne kalbine doğru tam bakabilir ne de başını kaldırıp sağa sola nazar eder. Dışarıya nazar edemez, kalbindekinin ondan yüz çevirmesinden korkar. Kalbine de tam teveccüh edemez, zirâ kendinde, gönlündeki Sultan'a bakacak yüz olmadığını tefekkür eder mahcubiyetle boyuncuğunu bükerek bekler. İşte bu âyetteki (takva) kelimesi bu haleti de içine alır.

Ayân oldu ki ilhâmâta mazhar olan derviş bu takva üzerine adımlarını atmazsa Makam-ı Mutmainne'ye erişmek şöyle dursun; nefsinin ve şeytanın tatminiyle meşgul olup ayağı kayıp gider. Temkinli olmak ve söz dinlemek bu nev'i hallerden kişiyi muhafaza eder. Şeyhiniz size her hafta 70.000 Kelime-i Tevhid zikrini vermekle ve evradınızı sabah akşam okumaya sizi me'mur etmekle Allahu a'lem sizdeki sıyâneti (muhafazayı) ve Mülhime askerlerinin artmasını böylece muzafferiyeti temin eylemiştir. Bu söze icabet ederek zikirle meşgul olmanız sâir kimsenin zikir ile meşgul olmasına beklemez. Çünkü Kelime-i Tevhid sözünün bereketi, söz dinlemenin berekâtıyla birleşir, tesiri daha da artar.

Muhabbetli oğlum, Şeyh Efendi Hazretleri'nin "**Etrafınızdakilere Allah ve Resûl muhabbetini neşredebilir ve sohbet edebilirsiniz.**" diye izin verdiğini yazıyorsunuz. Evlâdım, rabitanı tam eyle. İnsanların şerrinden, bulunduğu mekânın şerrinden Cenâb-ı Hakk'a sığınarak, senin şerrinden de etrafının muhafaza olmasını niyaz ederek sözünü dinleyebileceğini ümid ettiğin kimselerle sohbette bulun! Ma'lum, şu anda Balkanların durumu fevkalâde bozulmuştur. İnsanlar fırkalara ayrılmış böylece hem dinsizlerin hem de kendilerini dine mensupmuş gibi gösteren dinsizlerin ve Hıristiyanların oyunlarına daha kolay düşmeye başlamışlardır. Hatta üzülecek duyuyoruz ki, bazı devlet görevlileri de zulme-

dere halkı bezdirmişlerdir. Şeyhin sana bu ahval içerisinde yapman gerekeni söylemiştir. Eskiden olsaydı, kişi bu esmâda iken seyr u sülukunda bu merhalede iken böyle vazifeler verilmezdi! Şimdi ise durum farklı. İslâm âleminin vücudu kan kaybetmekte... Bir insan oluk oluk kan kaybederken ehil bir tabib gelsin yarasını sarsın diye beklemez! Durumunu gören kişi hemen eline temiz bir çaput alıp yarayı sarar veya başka bir şekilde duruma mâni olur. Maalesef şu anki ahvalimiz böyledir.

Umuma açık olan yerlerde insanlarla sohbette bulun. Lâkin çok mahrem meseleleri açma. Zirâ insanlardan gizli yerlerde meclis kurarsanız halk size daha çok tecessüs eder yaptığınız iyi işlerinizi dahi kötülük zannedebilir. Halkın arasına karıştırsanız, dikkat çekmemek için daha iyidir.

Ayrıca hüsni-zan ettiğiniz, emniyetine güvendiğiniz kardeşlerinizden bazılarının evini sohbet mahalli ediniz. Kur'an-ı Kerim'de Cenab-ı Hakk zulmün arttığı firavun devrinde, Mûsa ve Harûn Aleyhimessemâ'a tebliğin ve sohbetin yapılabileceği evler edinilmesini emretmiştir. Zirâ cemiyetin nüvesi ev ve ailedir. Din hayattan gayri değildir. Hayatın kendisidir. İnsanların ekserisi dini, mescid ve zaviyelerde ibadetle sınırlı görmektedir. Din, insan hayatının hem evvelini hem hâlini hem de âhirini tamamen içine alır. Evlerde yapılacak sohbetler bu düşünce tarzına da vesile olacak, ayrıca muhabbetinizi arttıracaktır. Unutmayınız ki Cenâb-ı Peygamber de bir müddet "**Erkâm'ın Evi**"nde irşadına devam eylemişlerdir. Bâr (yük) olmadan, yâr olarak siz de bu nev'i hizmete riayet eyleyin.

"**Mana**"da (yani rüyada) çok görmek istediğin bazı zevatı görememen meselesine gelince, evladım! Bazen insan çok muhabbetinden dolayı da sevdiklerini rüyada göremeyebilir. Vazifelerini huşû ve huzurla ifâ eyle. Gerisini tabî seyrine bırakıver, sükûnet üzere ol. Sakin ol ki, tecellileri fark edesin.

Evlâdım, iki cihanda azîz olasın. Azizlerle bulunasın. Zamanın ve mekânın izzeti senin aziz ahlâkına daima yoldaş olsun. Cenâb-ı Hakk seni nefesine, her türlü maddi ve manevi düşmanına karşı da aziz eyleyip zelil ve süfli ahvalden ve ahlaktan muhafaza eylesin. Dualarımız ve niyazlarımız her ne kadar zelil olsak da Aziz ve Muizz olan Cenâb-ı Hakk'ın razı olduğu ve dergâh-ı izzetinde kabul buyurduğu dualardan kılınısın.

takva babı

Kuşeyrî Risalesi

Yüce Allah:

“Şüphesiz yok ki, Allah katında sevabı en çok ve derecesi en yüksek olanınız, en fazla çekineninizdir” buyurmuştur.

Ebû Sa’îd el-Hudrî demiş ki: “bir adam Peygamber’e (s.a.s) geldi ve:

“Ey Allah’ın elçisi! Bana nasihatte bulun” dedi. Peygamber de:

“Daima takva ile ol: çünkü takva her iyiliği kendinde toplamıştır. Nefsinle cihadda bulun, çünkü cihâd, Müslümanın tezkiyesidir. Allah’ın zikri ile ol, çünkü o senin için nurdur” buyurdu.

Enes b. Mâlik, Peygamber’den şöyle nakletmiştir:

“Ey Allah’ın elçisi! Kim, Muhammed ailesindendir” diye sorulduğunda, O da:

“Bütün “Allah’tan korkanlardır” diye cevap verdi.

Takva iyilikleri toplar. Allah’tan korkmanın aslı, ibadet ve taat sayesinde Allah’ın cezasından sakınmaktır. Nitekim: “Filân, kalkanı ile sakındı” denilir. Takvanın aslı ise, Allah’a ortak koşmaktan, sonra da sırası ile günahlardan, kötülüklerden, şüpheli-lerden ve fazla olan şeylerden sakınmaktır.

Yine üstad Ebû Ali ed-Dakkak’dan (k.s) duydum. Diyordu ki:

Takvanın her kısmı için bir bâb vardır. Allah’ın: “Allah’tan nasıl sakınmak lâzımsa, öyle sakının” âyetinin tefsirinde: “Bunun manası, Allah’a itaat edip, sonra âsi olmamak, Allah’ı anıp, sonra unutmamak, şükredip, sonra nimeti inkârda bulunmaktır” denilmiştir.

Selil b. Abdullâh demiş ki: “Allah’dan başka hiçbir yardımcı, Allah’ın elçisinden başka hiçbir kılavuz, takvadan başka hiçbir azık ve üzerinde sabırdan başka da hiçbir amel yoktur.”

e-Kettânî demiş ki: "Dünya belâya, âhîret de takva-ya ayrılmıştır."

el-Cerîrî demiş ki: "Kim, kendisi ile Allah arasında takva ve murakabeyi sağlamlaştırmazsa, o keşif ve müşahedeye ulaşamaz."

Nasrâbâdî de: "Takva, kulun Allah'tan başka şeylerden sakınmasıdır" dedi.

Sehl de: "Kendisine takvasının sağlam olmasını isteyen kimse, günahlarının hepsini terk etsin" dedi.

Nasrabâdî de: "Kim takvaya bağlanırsa, dünyadan ayrılmayı ister. Çünkü her türlü kusurdan arı duru olan Allah: 'Ahîret yurduysa çekinenlere elbette daha hayırlı. Hâlâ mı aklınız ermeyecek' buyurmuştur" demiştir."

Sûfilerden biri de: "Kim takvada sâbit ve dâim olursa, Allah ta onun kalbine dünyadan yüz çevirmeyi kolaylaştırır" dedi.

Ebû Abdullâh dedi ki: "Takva, seni Allah'tan uzaklaştıran şeyden sakınmandır."

Zünnûn el-Mısri de demiş ki: "Takva sahibi (Allah'tan korkan) dışını itirazlar ile, içini de avuntuları ile kirletmeyen ve Allah'ı hoşnut etme üzerinde duran kimsedir."

İbn Atâ demiş ki: "Takvanın bir içi, bir de dışı vardır. Dışı haddini (Allah'ın emirlerini ve sınırladıklarını) aşmamaya dikkat etme; içi ise, niyet ve ihlâstır."

Zünnûn şu şiiri söylemiştir: "Dirlik ancak, kalpleri takva ile çarpan ve Allah zikri ile sevinen, rahatlayan kimselerde vardır."

Denilir ki, kişinin takvası, üç şeyle anlaşılır; Nâil olmadığında güzel tevekkül, ulaştığında güzel rızası, kayıp olana güzelce sabrı ile.

Ebu Hafs demiş ki: "Takva, sâf, hâlis ve helâl olanıdır, başka şeyde değildir."

Ebu'l-Huseyn ez-Zencânî demiş ki: "Sermayesi takva olanın kazancını diller anlatmaktan âciz kalır."

el-Vâsîtî demiş ki: "Takva, kulun takvadan, yani takvayı görmekten sakınmasıdır."

Muttaki (Allah'tan korkan) İbn Şîrîn'e benzeyendir: İbn Şîrîn kırk dağarcık yağ aldı. Hizmetçisi bir dağarcığın içinden fare ölüsü çıkardı. İbn Şîrîn, ondan bu fareyi hangi dağarcıktan çıkardığını sordu. O da "Bilmiyorum" dedi. Bunun üzerine İbn Şîrîn kırk dağarcık yağı da döktürdü.

Muttaki Ebû Yezîd gibi olur: Ebû Yezîd, Hemedân'da bir espur tohumu aldı, biraz fazla geldi. Bistâm'a dönünce fazla gelen tohumun içinde iki karınca gördü ve tekrar Hemedân'a dönüp iki karıncayı oraya bıraktı.

Ebû Hanîfe'den rivayet edilmiştir. Ebû Hanîfe, borçlusunun ağacının gölgesinde hiç oturmazdı. Ve:

"Hadîste gelmiştir, faydayı çeken her borç fâizdir (ribâ)." derdi. Nakledilmiştir ki, Ebu Yezîd bir arkadaşı ile birlikte sahrada elbisesini yıkadı. Arkadaşı: "Elbiseyi bağın duvarına asalım" dedi. Ebû Yezîd: "Hayır halkın duvarına kazık kakma" dedi. Arkadaşı: "O hâlde onu ağaca asalım" dedi ise de Ebû Yezîd: "Hayır, asma, dalları kırar" dedi. Arkadaşı: "O hâlde çimenin üzerine serelim" dedi. Ebû Yezîd: "Hayır, çimen hayvanların yiyeceğidir, olmaya ki, elbiseler çimeni hayvanlardan gizleye" dedi ve gömleği üzerinde olduğu halde sırtını güneşe döndürdü. Bir tarafı kuruyunca öteki tarafını çevirdi.

Nakledilmiştir ki, bir gün Ebû Yezîd camiye girdi. Asasını yere dikti, asası, yanında bulunan bir yaşlının asası üzerine düştü ve onu devirdi. Şeyh eğilip asasını aldı. Ebû Yezîd, şeyhin evine gidip, bu hareketini kendisine bağışlamasını diledi ve: "Senin eğilmene, benim asamı dikerken yaptığım dikkat-

"Bütün "Allah'tan korkanlardır" diye cevap verdi. Takva iyilikleri toplar. Allah'tan korkmanın aslı, ibadet ve taat sayesinde Allah'ın cezasından sakınmaktır. Nitekim: "Filân, kalkanı ile sakındı" denilir. Takvanın aslı ise, Allah'a ortak koşmaktan, sonra da sırası ile günahlardan, kötülüklerden, şüphelilerden ve fazla olan şeylerden sakınmaktır.

sizlik sebep oldu. Bu yüzden, sen de eğilmek lüzumunu duydu” dedi.

Utbat el-Gulam’ın, bir yerde kışın ter döktüğü görüldü. Kendisinden bunun sebebi soruldu. O da: “Burası Allah’a karşı geldiğim bir yerdir” dedi. Bunun sebebi sorulunca o: “Misafirim elini yıkasın diye bu duvardan bir parça toprak koparmıştım ve sahibinden bu toprağı bana helâl etmesini dilememiştim” diye cevap verdi.

İbrahim Edhem demiş ki: “Beytu’l-Makdis’te (Kudüs’te) bir geceyi, Allah taşının altında geçirdim. Gece yarısı olunca iki melek inip, biri diğerine: “Buradaki kimdir?” diye sordu. Diğeri de ona “İbrahim Edhem’dir” diye cevap verdi. Arkadaşı: “Bu Allah’ın onun derecelerinden birini düşürdüğü kimsedir” dedi. Bunun üzerine ötekisi: “Niçin?” diye sordu. O da dedi ki, bu adam, Basra’da kuru hurma satın aldı. Bakkalın hurmalarından bir hurma da onunkinin içine düştü. O da bunu sahibine geri vermedi. (O sebepten Allah onun derecesini indirdi.) İbrâhim Edhem demiş ki: “Meleğin bu sözü üzerine Basra’ya gittim. Bu adamdan kuru hurma aldım ve birini onun hurmaları içine atıp, Beytu’l-Makdis’e döndüm. Geceyi Allah taşında geçirdim. Gece yarısında birdenbire iki meleğin indiğini gördüm. Bunlardan biri, ötekine: “Buradaki kimdir?” diye sordu. Öteki de: “İbrahim b. Edhem’dir” diye cevap verdi. Bunun üzerine arkadaşı: “Bu adam, Allah’ın kendisine makamını geri verip derecesi yükselen kimsedir” dedi.

Takvanın birbirinden farklı şekilleri vardır: Avamın takvası şirkten sakınmak, hasların takvası günahlardan sakınmak, velilerin takvası fiillere tevessül etmekten sakınmak, peygamberlerin takvası ise, Allah’tan kendisine olan takvadır. İnananların emiri

Ali (r.a) demiştir ki, dünyada insanların efendileri, cömert olanları; ahirette ise, Allah’tan korkanlarıdır.

Peygamber (s.as.) buyurdu ki: “Kim bir kadının güzelliklerine bakıp da hemen başını önüne eğip yere bakarsa, Allah onun için, tatlılığını kalbinde duyacağı bir ibadet meydana getirir.”

Muhammed b. Abdullâh el-Ferganî demiş ki: “Cüneyd, Rûveym, Ceriri ve İbn Atâ ile birlikte oturuyordu. Dedi ki, Kurtulan ancak (Allah’a) gerçek olarak sığınmakla kurtuldu. Nitekim yüce Allah: ‘Geri

kalan üç kişiye yeryüzü o kadar genişken, daraldıkça daralmış, gönülleri sıkıldıkça sıkılmıştı da nihayet, Allah’tan yine ancak Allah’a kaçılabilceğini anlamışlardı’ buyurmuştur.

Rûveym de demiş ki: Kurtulan ancak doğru takvası ile kurtuldu. Nitekim yüce Allah: ‘Allah, kendisinden çekenleri, kurtuluşlarına sebep olan şeyle kurtarır. Onlar bir kötülüğe uğramazlar ve mahzun da olmazlar’ buyurdu.

Cerirî de dedi ki, kurtulan ancak vefasını gözetmekle kurtuldu. Nitekim yüce Allah: ‘Onlardır Allah ile ahde ettikleri şeye vefa edenler ve verdikleri sözden caymayanlar’ buyurdu.

İbn Atâ da: Kurtulan ancak utanmanın inceliklerini gözetmekle kurtuldu. Nitekim yüce Allah: ‘Allah’ın kendisini gördüğünü bilmez mi?’ buyurmuştur.

Üstad İmam Kuşeyrî dedi ki, kurtulan ancak hüküm ve kaza ile kurtuldu. Yüce Allah:

“Tarafımızdan kendilerine iyilik takdir edilen kimseler, cehennemden uzaklaştırılmışlardır” buyurdu.

Kurtulan ancak kendisini geçen bir seçme ile kurtuldu. Yüce Allah:

“Onların atalarından, soylarından ve kardeşlerinden bir kısmını da seçtik ve doğru yola sevk ettik” buyurdu.

Muhammed b. Abdullâh el-Ferganî demiş ki: “Cüneyd, Rûveym, Ceriri ve İbn Atâ ile birlikte oturuyordu. Dedi ki, Kurtulan ancak (Allah’a) gerçek olarak sığınmakla kurtuldu. Nitekim yüce Allah: ‘Geri kalan üç kişiye yeryüzü o kadar genişken, daraldıkça daralmış, gönülleri sıkıldıkça sıkılmıştı da nihayet, Allah’tan yine ancak Allah’a kaçılabilceğini anlamışlardı’ buyurmuştur.